

Obsah	
1. Úvod	2
2. Analytická časť	4
2.1 Širšie územné väzby a poloha obce	4
2.1.1 Priemet územno-plánovacích a rozvojových dokumentov	5
2.2 Prírodné pomery	6
2.3 Súčasná krajinná štruktúra	6
2.4 Ochrana prírody a krajiny	7
2.5 Životné prostredie	8
2.6 História, osídlenie, urbanistický vývoj	9
2.6.1 Historický vývoj obce	9
2.6.2 Historický vývoj názvu obce	11
2.7 Kultúrne dedičstvo	11
2.7.2 Pamätihodnosti v obci	12
2.7.3 Významné osobnosti v obci	12
2.8 Technická infraštruktúra	12
2.8.1 Doprava	12
2.8.2 Vodné hospodárstvo	13
2.8.3 Energetika	13
2.8.4 Telekomunikácie	13
2.9 Sociálna infraštruktúra a bývanie	14
2.9.1 Kultúra, osвета	14
2.9.2 Občianska vybavenosť	14
2.9.3 Rekreačia a športové aktivity	14
2.9.4 Bývanie	15
2.10 Hospodárska základňa	15
2.10.1 Priemyselná výroba	15
2.10.2 Hospodárska činnosť v obci	16
2.10.3 Nerastné suroviny a prírodné zdroje	16
2.10.4 Poľnohospodárstvo a pôda	17
2.10.5 Lesné hospodárstvo	17
2.11 Rekreačia a cestovný ruch	18
2.12 Ľudský potenciál	19
2.12.1 Obyvateľstvo	19
2.12.2 Kluby, združenia a spolky	25
2.13 Trh práce	25
2.15 Financovanie obce	28
2.16 Ex post hodnotenie	29
2.17 Vízia	33
2.18 SWOT analýzy	34
2.19 Problémová analýza	36
3. Programová časť	36
3.1 Stanovenie cieľov	36
3.2 Strategický cieľ	37
3.3 Špecifické ciele	37
4. Realizačná časť	39
4.1 Rozpracovanie akčného plánu obce vrátane rozpočtu	40
4.1.3 Vzor súhrnnej tabuľky všetkých projektov	46
4.2 Merateľné ukazovatele – monitoring	46
5. Možnosti získania zdrojov na realizáciu rámcových aktivít	47
5.1 Finančný plán programu	54
Použitá literatúra:	55

1. Úvod

“PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE CHRASTINCE“ bol vypracovaný ako strategický plánovací dokument pre udržateľný rozvoj obce. Výstupom programu je komplexný audit rozvojového potenciálu v území zhrnutý formou SWOT analýzy, na základe ktorého je zadefinovaný návrh možností rozvoja obce s využitím dostupných miestnych zdrojov a návrh na konkrétne projekty a programy. Program bol spracovaný metódou interaktívneho plánovania, kde do tvorby a pripomienkovania tohto dokumentu bola zapojená nielen samospráva, ale aj občania, neziskové združenia a podnikatelia. Cieľom PHSR je navrhnúť takú predstavu o rozvoji obce, ktorá vyjadruje ekonomické a sociálne záujmy jej občanov a zároveň je v súlade s prijatými nadradenými koncepciami vyššej úrovne. Táto stratégia je otvoreným dokumentom a podľa potreby obce bude priebežne aktualizovaná a doplňovaná.

Rok 2014 bol rokom zásadných zmien v oblasti podpory regionálneho rozvoja. Začína sa nové programové obdobie v rámci politiky súdržnosti Európskej únie na roky 2014 - 2020. Z tohto dôvodu sa obec Chrastince rozhodla spracovať PHSR a zabezpečiť tak podmienky pre ekonomický rozvoj obce, ktorá bude schopná efektívne využívať všetky zdroje - prírodné, kultúrne, finančné aj ľudské. PHSR obce Chrastince je navrhnutý na obdobie rokov 2015 – 2024.

Rozvojový strategický dokument má pre obec veľký význam pre získanie zdrojov z EÚ, nakoľko možnosť žiadať o nenávratný finančný príspevok je podmienená existenciou tohto dokumentu a súladom konkrétneho projektu s týmto strategickým dokumentom. Je však dôležité, že využiteľnosť dokumentu nie je obmedzená iba na získanie zdrojov EÚ, pretože strategické plánovanie v sebe obsahuje ciele a priority, ktoré nie je možné riešiť iba s využitím fondov EÚ, ale pre ich realizáciu sú k dispozícii aj iné finančné zdroje – nadácie, štátne dotácie, vlastné zdroje a pod. PHSR na roky 2015 – 2024 je vypracovaný v súlade so Zákonom 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja. Tento zákon ustanovuje ciele a podmienky podpory regionálneho rozvoja, upravuje pôsobnosť orgánov štátnej správy, vyšších územných celkov, obcí a ďalších subjektov územnej spolupráce a podmienky na koordináciu a realizáciu regionálneho rozvoja.

Vypracovanie a následná realizácia návrhov strategického rozvojového dokumentu je zložitý proces, náročný na koordináciu, odborné vedomosti a zabezpečenie množstva väzieb. Pri jeho príprave je nutné zohľadniť množstvo dokumentov, ktoré tvoria určitý strategický alebo legislatívny rámec a majú nadradený charakter.

Ide hlavne o väzby na tieto dokumenty:

- strategické a programové dokumenty SR a EÚ,
- príslušné odvetvové politiky,
- aktuálna legislatíva pre jednotlivé riešené oblasti,
- platná územno-plánovacia dokumentácia rôznych stupňov

Z metodického hľadiska práce vychádzali:

- z platnej legislatívy a zo skúseností realizačného tímu získaných pri programovaní predvstupových a štrukturálnych fondov založených na metodike uvedenej v Manuáli projektového cyklu Európskej komisie.

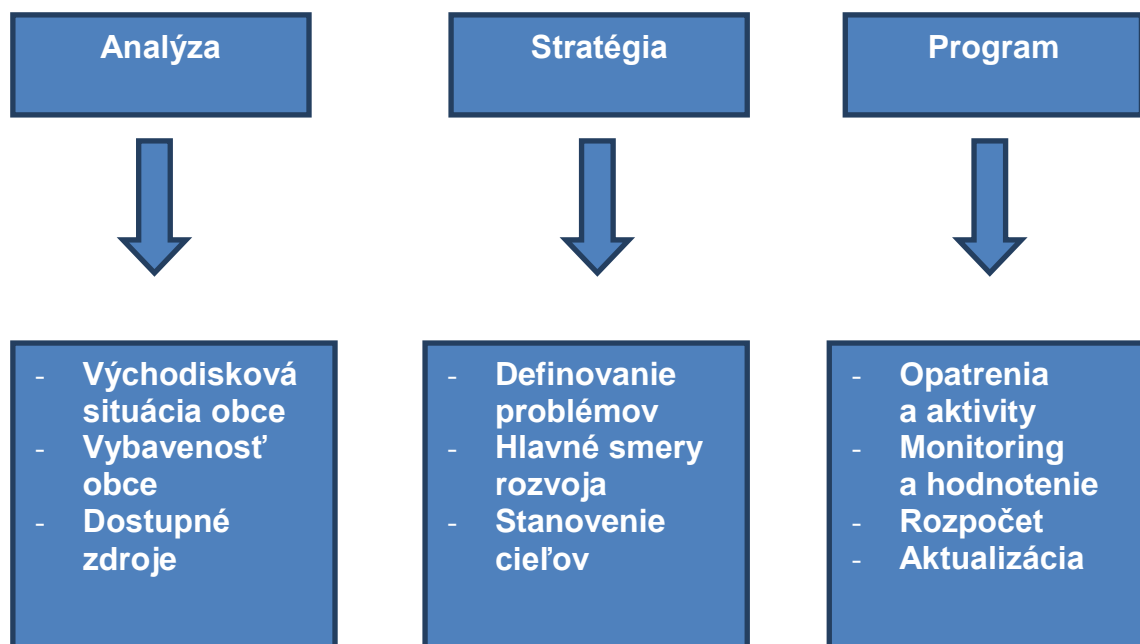
Spracovanie PHSR sa z metodického hľadiska riadilo najmä:

- Zákonom č. 539/2008 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja a
- Metodickou príručkou pre vypracovanie PHSR obce spracovanou Ministerstvom výstavby a regionálneho rozvoja SR.

Pri spracovaní strategického programu boli rešpektované zásady regionálnej politiky vlády Slovenskej republiky a princípy regionálnej politiky Európskej únie zakotvené najmä v nariadení Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1303/2013 zo 17. decembra 2013, ktorým sa stanovujú spoločné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde, Kohéznom fonde, Európskom poľnohospodárskom fonde pre rozvoj vidieka a Európskom námornom a rybárskom. Vypracovaný dokument rešpektuje Partnerskú dohodu Slovenskej republiky na roky 2014 – 2020, ktorá je programovacím dokumentom na čerpanie finančných zdrojov z fondov EÚ a Operačné programy na programové obdobie 2014 – 2020.

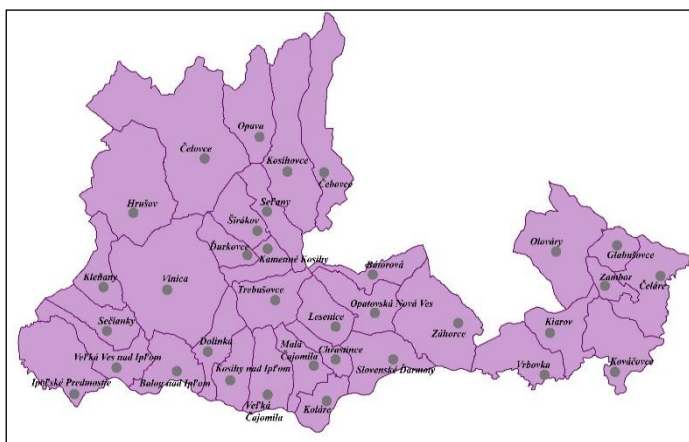
Štruktúru programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce tvorí analytická, strategická a programovo realizačná časť. Hlavnými zdrojmi informácií pre analytickú časť dokumentu sú údaje poskytnuté Krajskou správou Štatistického úradu v Banskej Bystrici – obecná štatistika, RegDat a výsledky sčítania obyvateľov z roku 2011, ktoré predstavujú exaktné vstupy. Ďalším významným zdrojom informácií sú údaje zhromaždené riešiteľskou organizáciou počas terénneho prieskumu v obci, údaje z odbornej literatúry a údaje poskytnuté predstaviteľmi obce.

Štruktúra Programu na roky 2015 – 2024

stratégie rozvoja Partnerstva Krtíšskeho Poiplia. Združenie zadministrovalo niekoľko investičných aj neinvestičných projektov a prerozdeleno v území viac ako 2 mil. eur. Obec Chrastince realizovala s podporou programu Leader dva projekty s názvom „Základné služby pre vidiecke obyvateľstvo“ a „Obnova a rozvoj obce Chrastince“ s poskytnutou výškou nenávratného finančného príspevku v hodnote 40 896,88 eur. Obec si s finančných prostriedkov čiastočne dobudovala chýbajúcu infraštruktúru.

V mesiaci marec 2015 vstúpila obec do občianskeho združenia Ipeľská kotlina - Novohrad so sídlom vo Kováčovciach. Hlavným cieľom občianskeho združenia je rozvoj vidieka a rozvoj cestovného ruchu. Združenie má celkom 41 členov a ďalšími členmi sú aj obce: Bušince, Čeláre, Glabušovce, Olováry, Zombor, Kováčovce, Kiarov, Vrbovka, Záhorce, Slovenské Ďarmoty, Koláre, Opatovská Nová Ves, Lesenice, Bátorová, Obeckov, Sklabiná, Nenince a Želovce.

Územie Partnerstva Krtíšskeho Poiplia

2.1.1 Priemet územno-plánovacích a rozvojových dokumentov

Dôležitý predpoklad pre riešenie investičných rozvojových zámerov predstavujú územnoplánovacie dokumentácie a územnoplánovacie podklady. Medzi najdôležitejšie nadradené dokumenty patria:

Koncepcia územného rozvoja Slovenska (KURS)

KURS je územnoplánovacia dokumentácia celoštátneho významu, ktorá navrhuje nadradené rozvojové osi, hierarchiu sídiel, systémy technickej a sociálnej infraštruktúry. Podľa tohto dokumentu z hľadiska sídelnej štruktúry územím obce neprechádza žiadna sídelná rozvojová os ani komunikačno-rozvojová sídelná os, jeho územie neleží ani v dosahu veľkokrtíšskeho ťažiska osídlenia (ťažisko osídlenia tretieho stupňa). Samotná obec Chrastince patrí podľa platného znenia ÚPN-VÚC Banskobystrického kraja do skupiny centier šiestej skupiny (centrá miestneho významu).

Územný plán VÚC Banskobystrického kraja

Nadradenou územnoplánovacou dokumentáciou pre ÚPN obce Chrastince je ÚPN VÚC Banskobystrický kraj v znení Zmien a doplnkov z r. 2009 a 2014. Tento dokument vo svojej záväznej časti určuje niektoré všeobecné podmienky pre rozvoj miest a obcí, ako aj konkrétne regulatívy vzťahujúce sa k riešenému územiu. Tieto výstupy sú záväzným dokumentom pre riešenie ÚPN obce Chrastince aj pre definovanie projektových zámerov v PHSR obce.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja BBSK na roky 2015-2023

Dňa 11.decembra 2015 bol Uznesením Zastupiteľstva Banskobystrického samosprávneho kraja č. 198/2015 s konečnou platnosťou schválený nový Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Banskobystrického samosprávneho kraja na roky 2015-2023.

Na základe výsledkov analýzy a zvolenej stratégie rozvoja Banskobystrického samosprávneho kraja sa najvhodnejšie rozvojové projekty a aktivity budú zameriavať na 4 strategické priority nasledovne:

Prioritná oblasť 1: Zdravé a adaptabilné prostredie - Zelený región

Prioritná oblasť 2: Lepšia kvalita života – Služby pre ľudí

Prioritná oblasť 3: Konkurencieschopná ekonomika –udržateľné a konkurencieschopné miestne ekonomiky

Prioritná oblasť 4: Partnerstvá

2.2 Prírodné pomery

Obec Chrastince leží v Ipeľskej kotline v plytkej dolinke potoka Studienka. Nadmorská výška v strede obce je 150 m n. m. a v chotári 141–180 m n. m. Juhovýchodná časť odlesneného chotára je na okraji zaplavovanej nivy a terasách Ipeľa, severozápadná na pahorkatine s plochými rozrezanými chrbtami z mladotret'ohorných uloženín. Má hnedozemné, lužné a nivné pôdy. Na sever a severozápad sa tiahli rozsiahle bukové a dubové lesy, ktoré postupne ustúpili a uvoľnili priestor orným pôdam a na pahorkatinách rozsiahlym vinohradom.

2.3 Súčasná krajinná štruktúra

Trvalé trávne porasty

Trvalé trávne porasty (TTP) sa v riešenom území nachádzajú len na výmere 1,99 ha, čo predstavuje zhruba 0,55 % celkovej výmery poľnohospodárskeho pôdneho fondu a 0,49 % z celkovej výmery k.ú.

Orná pôda a trvalé kultúry

Orná pôda a trvalé kultúry spolu zaberajú plochu o výmere 361,20 ha, z toho orná pôda sa nachádza na ploche 348,98 ha, vinice na ploche 3,6 ha, záhrady na ploche 6,63 ha. Spolu to je 87,30 % z celkovej výmery katastrálneho územia.

Vodné toky a plochy

Riešeným územím pretekajú dva potoky, Trebušovský a Čebovský. Obidva potoky sa vlievajú do rieky Ipeľ. Sprievodná vegetácia vodného toku je významným ekostabilizačným prvkom v krajine.

Sídlné a technické prvky (antropogénne prvky)

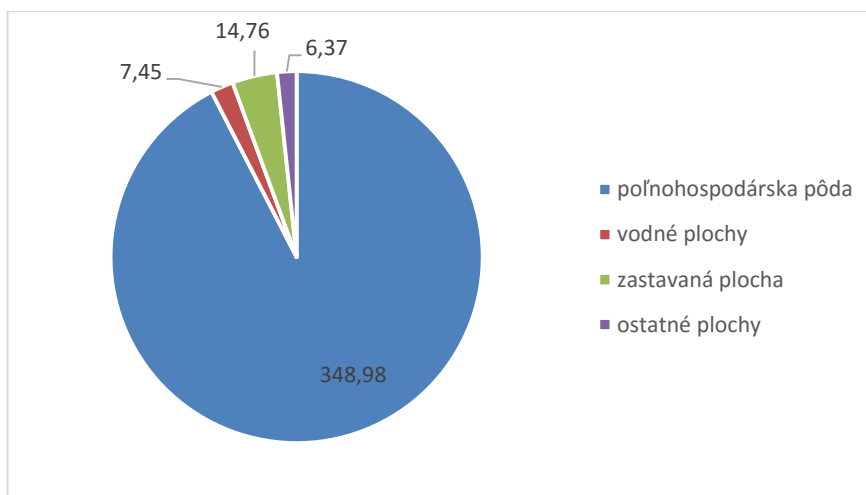
- energovody a produktovody
- dopravné objekty a línie
- poľnohospodárske objekty
- lesohospodárske a vodohospodárske objekty
- obytné a administratívne plochy
- sídlna vegetácia
- rekreačno-oddychové, športové a kultúrno-historické objekty

Zastúpenie jednotlivých kultúr a druhov pozemkov v obci

Obec	Celková výmera (ha)	Poľnohosp. pôda (ha)	Vodné plochy (ha)	Zastavaná plocha (ha)	Ostatné plochy (ha)
Chrastince	399,74	9,97	7,45	14,76	6,37

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

Graf - podiel tried súčasnej krajinnej štruktúry k celkovej výmere obce

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

2.4 Ochrana prírody a krajiny

Ochrana prírody a krajiny predstavuje predchádzanie zásahom a obmedzovanie zásahov, ktoré ohrozujú, poškodzujú alebo ničia podmienky a formy života, prírodné dedičstvo, prirodzený estetický vzhľad krajiny, znižujú jej ekologickú stabilitu, ako aj odstraňovanie následkov týchto zásahov. Povinnosť chrániť všetky zložky prírody je zakotvená v rade zákonných opatrení, základným zákonom je Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov. V zmysle zákona o ochrane prírody a krajiny sa pre územnú ochranu prírody a krajiny stanovuje päť stupňov ochrany, pričom rozsah obmedzení sa so zvyšujúcim stupňom ochrany zväčšuje. Prvý stupeň ako všeobecná ochrana platí na celom území SR všade tam, kde nie je vyhlásená územná ochrana v jednotlivých kategóriách chránených území. Druhý až piaty stupeň predstavuje osobitnú ochranu, a to v zmysle územného členenia, alebo v zmysle druhovej ochrany.

Okres Veľký Krtíš má v porovnaní s ostatnými regiónmi SR malé množstvo vyhlásených chránených území. Vyhlásené chránené územia zahŕňajú podstatnú časť ekologicky najcennejších častí prírody týchto okresov. Rovnako to platí aj o územiach označovaných ako ekologicky významné segmenty krajiny. V rámci starostlivosti o chránené územia nie sú zatiaľ spracované programy starostlivosti resp. osobitné režimy ochrany. Taktiež v rámci starostlivosti o chránené druhy neboli vypracované osobitné režimy ochrany. Vzhľadom k týmto údajom je nanajvýš dôležité rešpektovať aktuálne zákonné normy v oblasti ochrany prírody a krajiny, realizovať opatrenia navrhované v odborných dokumentoch (R-ÚSES apod.) a zároveň sa venovať oblasti prevencie, výchovy a vzdelávania.

Vyhlásené chránené územia

Základnou súčasťou európskej politiky pri ochrane biodiverzity a ekosystémov je úplná realizácia sústavy NATURA 2000, ktorá má vytvoriť súvislú európsku sieť osobitne chránených území, ktorú budujú členské krajiny nezávisle na národných sústavách chránených území. Na území obce Chrastince sa vyskytuje územie siete NATURA 2000. Je to chránené vtáčie územie Poiplie.

Územný systém ekologickej stability

Udržanie ekologickej stability na Zemi je základnou nevyhnutnou podmienkou princípu trvale udržateľného rozvoja. Účelom dokumentov ÚSES je stanoviť celoplošný systém obhospodarovania krajiny s cieľom zachovať, udržať alebo vytvárať stabilitu krajinného systému. Konkrétne to znamená ochranu a vytvorenie podmienok pre existenciu a rozvoj genofondu (najmä ohrozeného), zachovanie biodiverzity, blokovanie rozvoja negatívnych procesov a podporovanie rozvoja prirodzených (samoregulačných) procesov.

V k.ú. obce sa nenachádzajú územia a časti prírody s významnými biologickými a estetickými hodnotami a prvkami prírody.

2.5 Životné prostredie

Ochrana životného prostredia spočíva v ochrane jednotlivých jeho zložiek, v minimalizácii negatívnych vplyvov na životné prostredie a v rešpektovaní princípov trvalo udržateľného rozvoja. Povinnosť chrániť všetky zložky životného prostredia je zakotvená v rade zákonných opatrení, ako napr.:

- Zákon NR SR č.127/1994 Z.z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie v znení nesk. predpisov,
- Zákon č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí v znení nesk. predpisov,
- Zákon č. 525/2003 Z. z. o štátnej správe starostlivosti o životné prostredie v znení nesk. predpisov,
- Zákon č. 478/2002 Z.z. o ochrane ovzdušia v znení nesk. predpisov,
- Zákon č. 401/1998 Z.z. o poplatkoch za znečisťovanie ovzdušia v znení nesk. predpisov,
- Zákon č. 386/2009 Z.z. o odpadoch v znení nesk. predpisov.

V oblasti životného prostredia patria k samostatne sledovaným tieto zložky:

- ovzdušie, pôda, voda, odpady, hluk a vibrácie, žiarenie

Ich stav významnou mierou vplýva aj na stav zdravotného stavu obyvateľstva. V riešenom území patrí k najviac zaťaženým zložkám voda a pôda, a to z dôvodu absencie likvidácie odpadových vôd a ako dôsledok vplyvu intenzívneho poľnohospodárstva. Samostatnou zložkou sú odpady.

Znečistenie ovzdušia je taký stav, kedy najvyššie prípustné koncentrácie škodlivých látok v ovzduší sú prekročené. Na stave znečistenia ovzdušia sa podieľajú vplyvy globálne (diaľkový prenos znečisťujúcich látok) i lokálne (emisie z miestnych zdrojov znečistenia ovzdušia).

Medzi hlavné miestne zdroje znečistenia ovzdušia patria v riešenom území:

- lokálne vykurovanie,
- automobilová doprava,
- sekundárna prašnosť spôsobená poľnohospodárskou a stavebnou činnosťou a nedostatočným čistením komunikácií,
- diaľkový prenos.

Pôda ako zložka životného prostredia je zároveň základným výrobným prostriedkom odvetvia poľnohospodárstva. Pôdny fond je chránený zákonom č. 307/1992 Zb. o ochrane poľnohospodárskeho pôdneho fondu.

Základnými zdrojmi znečistenia pôd v riešenom území sú:

- poľnohospodárstvo,
- veľkoplošné hospodárenie so sprievodnými javmi (ťažká mechanizácia, chemizácia, nafta, poľné hnojiská, meliorácie) spôsobuje zmeny štruktúry pôdy a jej biologickú degradáciu,
- vytváraním veľkých osevných plôch došlo k odstráneniu rozptýlenej krajinnej vegetácie, čím sa zvyšuje riziko vodnej aj veternej erózie,
- osídlenie so svojimi sprievodnými javmi,
- odpady,
- odpadové vody,
- doprava.

Kľúčovým predpisom v **odpadovom hospodárstve** je zákon č. 79/2015 Z.z. o odpadoch v znení neskorších predpisov. Zákon definuje náležitosti programov odpadového hospodárstva (POH), pôsobnosť orgánov štátnej správy, povinnosti právnických a fyzických osôb, náležitosti nakladania s odpadom, recyklačný fond a i. Nový zákon je platný od 21.4.2015 a účinný je od 1.1.2016.

Hluk a vibrácie zhoršujú kvalitu životného prostredia a negatívne pôsobia nielen na zdravie ľudí, ale aj na flóru a faunu. Nebezpečnosť ich pôsobenia spočíva v tom, že v porovnaní s inými negatívnymi faktormi (napr. chemikálie) nezanechávajú žiadne merateľné rezíduá. Hladina hluku v riešenom území nemá príliš veľkú hodnotu.

Žiarenie

Na celkovej radiačnej záťaži obyvateľstva sa podieľa kozmické žiarenie a prirodzená rádioaktivita hornín, hydrosféry a atmosféry. K tomuto prístupujú umelé zdroje (používanie umelých rádioizotopov v medicíne, produkty jadrového odpadu, havárie jadrových elektrární apod.). Najnebezpečnejším z prírodných zdrojov žiarenia je radón, presnejšie jeho dcérske produkty, ktoré sa zachytávajú na prachových časticiach vo vzduchu a následne sú vdychované do pľúc, kde sa usadzujú a ožarujú pľúcne tkanivá. V súčasnosti sa venuje pozornosť monitoringu radónového ohrozenia v pôdach, stavebných materiáloch, vodách aj budovách. Požiadavky na obmedzenie radónového ožiarovania sú zakotvené aj v právnych normách. Riešené územie má nízku alebo strednú úroveň radónového rizika.

2.6 História, osídlenie, urbanistický vývoj

2.6.1 Historický vývoj obce

Rieka Ipeľ a jej údolie v podstate už od dôb praveku bola vhodná na osídlenie ľuďmi. Archeologické nálezy pochádzajúce z okolitých usadlostí dokazujú, že už v dobe kamennej sa tu usadili rôzne etnické skupiny. Už v dobe bronzovej sa pozdĺž pobrežia rieky Ipeľ v okolitých lesoch a horách vznikol celkom dokonalý systém usadlostí. Neskoršie sa v tejto oblasti usadili Kelti, potom Kvádi, Sarmati a Góti. V obci bol vykonaný archeologický prieskum (r. 2012), z ktorého nálezy dokázali prítomnosť laténskej kultúry ide o neodkrytú rozsiahlu usadlosť ranných Keltov spred 2150 rokov.

V rôznych vojnových obdobiach (napr. Rimania proti Kvádom) a po pustošení Hunov si Ipeľskú kotlinu privlastnili Avari. Dá sa predpokladať, že aj táto oblasť bola súčasťou Veľkého Avarského Kaganátu (Z. Čilinská: Slovania a Avarský Kaganát). Avari s tu žijúcimi slovanskými etnickými skupinami nažívali v mieri až do dôb nájazdov prvých Maďarských kmeňov.

Usadlosť Chrastince pravdepodobne tieto nájazdy prvých Maďarov zažila ako súčasť Veľkomoravskej ríše. Keď sa tu usadili Maďari, objavujú sa aj prví rytieri zo zahraničia smerujúci do Svätej zemi. Medzi nimi sú aj rytieri Hunt a Pázmán okolo roku 980, ktorí tu získali majetky a usadili sa. Teda Chrastince sa stávajú pravdepodobne majetkom potomkov rodu Hunt – Pázmán.

Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1244 z darovacej listiny Uhorského kráľa Bélu IV., kde sa obec spomína pod názvom Harasztigymoth. Neskoršie aj vo viacerých súvislostiach sa spomína názov obce, teda obec prežila aj nájazdy Tatárov /1242/. V roku 1244 Uhorský kráľ Belo IV. Daruje synovi Szügyi Abicka menom Miklós, hrad Koarszeg /Haradissa/, ležiaci v blízkosti rieky Ipeľ s usadlosťami (Chrastince, Koláre, Riba), ktoré k nemu patria. Táto darovacia listina Chrastince označuje za hranicu hradného statku Koarszeg /Haradissa/. Pravdepodobne hrad ležal v trojuholníku medzi súčasnými obcami Chrastince, Koláre, Balassagyarmat (Bakács István: Hontvármegye Mohács előtt /1971/ – térkép, Hontianska župa pred Moháčom /1971/ – mapa). Aj názvy týchto obcí môžu úzko súvisieť s názvom tohto hradu Koarszeg-Kóvárszög v inom staršom názve používanom pre tento hrad je nápadná podobnosť

medzi názvami Haradissa-Haraszti. Táto pevnosť už existovala dávno pred vpádom Tatárov. Je možné, že predchodcom tohto hradu bola Avarská, alebo Slovanská pevnosť (Veľkomoravská ríša). Názov hradu Haradissa môže byť aj Slovanského pôvodu, ktoré vzniklo skomolením slova "hradište" /Hradište-Hradišťa-Hradišťa-Haradišša/ po príchode a usadení prvých Maďarských kmeňov. Je nápadná podobnosť v názve hradu "Haradissa" a v názve blízkej usadlosti "Haraszti" možno práve pomenovanie tejto usadlosti bolo odvodené od názvu tohto opevnenia.

S názvom Chrastiniec /Haraszti/ sa veľa krát stretávame aj v po tureckom období. Turci (1526 – Bitka pri Moháči) svoje dobyvačné ťaženie namierili na sever k banským mestám (Kremnica, Banská Štiavnica, atď.). V tomto smere viedli svoje vojenské ťaženia. Taktiež Chrastince ako aj iné dediny pod stálym útlakom a obťažovaním zo strany Turkov sa vyľudnili. Obyvateľstvo obce tak ako počas plienenia Tatárov aj počas útokov Turkov sa utiahlo v pivniciach, ktoré sa nachádzali na území od Opatovskej Novej Vsi cez Cerín až do Iľiašova. Niektoré pivnice sa zachovali dodnes. Po skončení nadvlády Turkov sa opäť začali obyvatelia sťahovať späť do obce a znova ju vybudovali.

Ako bolo spomenuté skôr po roku 980 bol Hunt-Pázmánovcov najmajetnejším v tejto oblasti. Je pravdepodobné, že ich potomkovia boli vlastníkami aj Hradu Koarszeg /Haradissa/ ako aj usadlostí, ktoré k nemu patrili, čo počas stáročí viackrát stratili a znovu získali. V tejto oblasti ich potomkovia boli majiteľmi viacerých hradov a pevností.

Za zmienku stojí aj listina Uhorského kráľa Bélu IV., v ktorej pod obvinením velezrady pozbavil Szelecsényi Maróta syna Mátyása o usadlosť Drégel /Dragul/ pravdepodobne vrátane opevnenia a hradu Drégel /v listine sa nespomína hrad len usadlosť vrátane k nim patriacich majetkov/ a tieto majetky v roku 1274 daroval bratom Demeterovi a Dersovi, potomkom Hunt-Pázmánovcov.

V Hontianskej župe sa darilo viacerým vetvám tohto rodu a boli majiteľmi viacerých hradov, kúrií a opevnení. Jedna vetva tohto rodu vlastnila Koláre, Čalomiju, Chrastince, Lesenice, Seľany, Opatovskú, Hont, Ribu /Polyszög/, Lőrinczi atd. Pred Váckým biskupským poradným zborom /Káptalan/ potomkovia Hunt-Pázmánovského rodu, synovia Miklósa, Pázmán a Miklós v roku 1303 si rozdelia medzi sebou majetky vrátane usadlostí Koláre, Chrastince, Seľany, Opatovskú, Čalomiju, Felzerfalu a Biňu.

Medzi vlastníkami obce Chrastince za zmienku stojí rod Balassiovcov medzi nimi György v roku 1373 podá sťažnosť proti ubližovaniu svojho poddaného žijúceho v Harasztigyormote /Chrastinciach/ od susedného zemepána. V roku 1386 vdova Györgya a jeho švagrovia Ján a Balázs sa delia o Harasztigyormoth. Tento Ján, ktorý je synom syna Bitter comes-a menom Miklós je predkom rodu Haraszthyovcov. Neskôr táto vetva Balassiovcov, rod Haraszthyovcov získa túto obec /Chrastince/.

V roku 1512 Ján Haraszthy, Bertalan Piry, András Palásty, Keszihóczi /Kosihovský/ Lázár Dacsó a Mátyás sa delia na Chrastinských majetkoch. Ale nachádzali sa tu majetky rodin Szécsényi 1386, Beniczky 1438, Siráky 1476, Kürtössy 1476, Horváthy 1490, Keszihóczi 1513. Z chrastiniec je známe aj meno jedného podaného Paulus f. Bánk 1373. Označenie hraníc: Rohothalya 1490, Rothallya 1512.

V XVIII. storočí majiteľom usadlosti bol rod Gyürkiovcov a v prvej polovici XIX. storočia majetkom Zichyovcov a baróna Ladislava Majtényiho. Okolo roku 1911 tu má väčší majetok tzv. Zichyho seniorát.

Názvy rolí: Dubinka /Tölgyes/, Trikúty /Háromsarok/, na sever v smere susednej obce Lesenice sa ťahali bukové a dubové lesy. V smere k obci Trebušovce sa križuje systém jarkov ťahajúcich sa od Zlatej bane /Aranybánya/ pomedzi Chrastinské vinohrady až k obci Iľiašovo. Aj tieto oblasti boli striedavo pokryté lesmi. Dnes sa už zachoval iba les neďaleko vinohradov s názvom Fiľka, ktorý sa rozprestiera smerom na západ. Severo-východným smerom k terajšej polohe obce leží časť zvaná Hrobčok. Ako aj z názvu vyplýva je pravdepodobné, že je miestom veľmi

starého pohrebiska. Obyvatelia obce už našli na týchto miestach veľa zaujímavých vecí, ale žiaľ odborné vykopávky, alebo prieskum terénu zameraný na archeologické nálezy ešte nikdy nebol vykonaný. Na tomto mieste okolo roku 1700 člen rodiny Paulovičovcov vyoral veľmi starý zvon zdobený rôznymi symbolmi a Latinskými nápismi. Možno to bol zvon kostola starej usadlosti, ktorú ukryli miestni obyvatelia pred plienením Tatárov alebo Turkov. Tento zvon bol veľmi starý a mal pre obec nesmiernu historickú hodnotu, ale žiaľ v 90-tych rokoch 20-storočia bol odcudzený neznámym páchatelom zo starej zvonice. Terajší kostol bol postavený v roku 1921.

Obec pretrpela útrapy I. aj II. svetovej vojny, ale prežila, aj keď s množstvom obetí ako toľkokrát v histórii svojej existencie. V archívoch, múzeách resp. starých knižniciach by sa dalo nájsť ešte mnoho zmienok o tejto maličkaj usadlosti. Delenie majetkov, rozsudky, sťažnosti a množstvo rôznych zmienok v starých písomnostiach a listinách počas dlhých stáročí.

V mladosti tu žil známy publicista a pedagóg Ondrej Plachý /1755-1810/. V roku 1823 mala obec 23 domov a 172 obyvateľov zaoberali sa poľnohospodárstvom a vinohradníctvom.

2.6.2 Historický vývoj názvu obce

Podľa súpisov stredovekých listín prvé písomné zmienky o obci sú z roku 1244 pod názvom Harasztgyormoth.

Chrastince	1244 Harasztgyormoth, 1290 Harasztigyormoth, 1330 Harazagyarmath, 1373 Villa Harazgarmati, 1405 Haraztusgyarmath, 1437 Harazth, 1463 Harasth, 1497 Harazthy, 1513 Haraszti, 1523 Haraszthi, 1773 Harastynce, 1808 Chrastince, neskôr Haraszti potom aj pod názvom Ipolyharaszti.
-------------------	--

Symbole obce

	<p>Erb obce – v modrom štíte na zelenom vrchu, preloženom troma skríženými klasmi pevnosť s palisádou a vežovou bránou, v horných rohoch štítu nebeské telesá – zlatá hviezda a strieborný polmesiac.</p> <p><i>Symbole obce Chrastince sú zaevidované v Heraldickom registri Slovenskej republiky pod signatúrou C-124/2005.</i></p>
---	--

2.7 Kultúrne dedičstvo

2.7.1 Kultúrno-historické pamiatky

V zmysle medzinárodných dohôd je kultúrne dedičstvo definované nasledovne: „Kultúrne dedičstvo tvoria historické a kultúrne hodnoty vytvorené predchádzajúcimi generáciami bez ohľadu na dobu a miesto ich vzniku. Predstavuje hmotné i nehmotné veci a predmety, jednotlivé objekty, ucelené súbory a komplexy“.

Historické a kultúrne hodnoty vytvorené predchádzajúcimi generáciami je potrebné ochraňovať. Obce môžu v zmysle zákona číslo 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu, § 14, ods. 4 rozhodnúť o utvorení a odbornom vedení evidencie pamätihodností obce. Do evidencie pamätihodností obce možno zaradiť okrem hnutelných vecí a nehmotných vecí aj kombinované diela prírody a človeka, historické udalosti, názvy ulíc, zemepisné a katastrálne

názvy, ktoré sa viažu k histórii a osobnostiam obce. Rozhodnutia vo veci pamätihodností obcí sú prerokované v obecných zastupiteľstvách a schválené uzneseniami.

V obci Chrastince sa nenachádza žiadna pamiatka zapísaná v Ústrednom zozname kultúrnych pamiatok Slovenska.

2.7.2 Pamätihodnosti v obci

Rímsko-katolícky kostol	Kostol v obci bol postavený v roku 1920 a zasvätený Panne Márii Kráľovnej posvätného ruženca. Nad hlavným oltárom je obraz Panny Márie obklopený anjeli v oblakoch. Rekonštruovaný bol v rokoch 1961 a v roku 2006.
--------------------------------	---

2.7.3 Významné osobnosti v obci

Ondrej Plachý	V mladosti žil v obci známy publicista a pedagóg Ondrej Plachý – 1755 - 1810.
----------------------	---

Zdroj: obec

2.8 Technická infraštruktúra

2.8.1 Doprava

Dopravné väzby riešeného územia

Obec Chrastince sa rozprestiera na území okresu Veľký Krtíš. Urbanizačnou osou veľkokrtíšskeho okresu je os Zvolen – Veľký Krtíš – hranica Maďarskej republiky, na rozhraní Krupinskej planiny a Ipeľskej kotliny. Základ dopravného skeletu predstavuje súčasná trasa cesty I/75 a II/527 - cesta I/75, Levice – Veľký Krtíš – Lučenec, smer západ – východ a cesta II/527 v smere Zvolen – Veľký Krtíš – Slovenské Ďarmoty (hranica s MR) – Šahy.

Dĺžka miestnych komunikácií v obci predstavuje celkom 1 500 metrov. V obci sa nenachádzajú cesty I. kategórie ani cesty II. kategórie. Chrastincami prechádza len cesta III. kategórie s označením 2599, ktorá sa v obci Koláre napája na cestu druhej triedy II/527.

V analyzovanom území sa nenachádza železničná trať – železničná doprava.

Verejná hromadná doprava

Hromadnú autobusovú dopravu pre obec zabezpečuje SAD autobusovými spojmi s priamym spojením obce so sídelnými útvarmi Veľký Krtíš a Šahy. Počet spojov v pracovných dňoch, ale i počas víkendov nie je postačujúci. Ráno obyvatelia dochádzajúci za prácou do okresného mesta sa nedostanú skôr ako 06.30 hod., poobede sa z obce nedostanú po 16.50 hod. Cez víkendy je to len horšie.

V obci sa nachádzajú 2 autobusové zastávky, spojenie možno charakterizovať ako prevažne slabé, obcou neprechádza dostatok vhodných spojov nakoľko má obec excentrickú polohu voči frekventovanej ceste II/527.

Pešia doprava

Pešia doprava je v obci najrozšírenejšia, obec je rozsiahla a pre väčšinu ľudí je pešia doprava najpoužívanejšou, keďže nemajú iné možnosti. Pešia doprava je v obci bezpečná, nakoľko obec vybudovala chodník pre peších vedľa hlavnej cesty prechádzajúcej obcou z finančnou podporou programu Leader.

2.8.2 Vodné hospodárstvo

Zásobovanie pitnou vodou

V obci je zavedený verejný vodovod, ktorý zásobuje celú obec pitnou vodou. Verejný vodovod bol zavedený z finančných prostriedkov programu ISPA s názvom „Zásobovanie južnej časti okresu Veľký Krtíš pitnou vodou“.

Odkanalizovanie a čistenie odpadových vôd

V obci Chrastince nebola zatiaľ realizovaná kanalizácia ani čistička odpadových vôd. Obec sa spojila s inými okolitými obcami v záujme zlepšenia životného prostredia a zamedzovaniu znečisťovania podzemných vôd. Snahou združenia obcí je vybudovanie spoločnej Kanalizačnej sústavy s čističňou odpadových vôd.

2.8.3 Energetika

Širšie vzťahy

Odber elektrickej energie je v Banskobystrickom kraji zabezpečený dodávkou elektrickej energie po nadradenom prenosovom systéme ZVN 400 kV a VVN 220 kV a distribučnom rozvodnom systéme 110/22 kV, prostredníctvom energetických uzlov 400/220/110 kV rozvodní a transformátorovni. Prenosová sústava 400 kV rozvedená v južnej časti riešeného územia, s napojením na celoeurópsku 400 kV sústavu, prechádza v smere Levice – Rimavská Sobota – Moldava nad Bodvou. V energetickom uzle 400 kV rozvodne EMO je prepojená so severnou vetvou v smere EMO – Horná Ždaňa – Liptovská Mara. Banskobystrický kraj je na túto nadradenú prenosovú sústavu pripojený prostredníctvom dvoch 400 kV rozvodní a transformovni nachádzajúcich sa v riešenom území a to Rz Horná Ždaňa a Rz Rimavská Sobota.

Zásobovanie obce elektrickou energiou

V roku 1949 sa začali prípravné práce na elektrifikáciu Chrastiniec. Verejné osvetlenie v dedine sa vykonalo tiež súčasne s elektrifikáciou. Vedenie elektrickej energie v obci Chrastince, tak ako aj v iných obciach okresu je vzdušné.

Plynofikácia, zásobovanie teplom

V obci Chrastince nie je zavedený plyn, domácnosti sú vykurované elektricky a tuhými palivami.

Slovensko je považované za krajinu, ktorá má ideálne prírodné podmienky na rozvíjanie využívania energie z biomasy. Takmer polovica územia Slovenska je zalesnená. Vo všeobecnosti však Slovensko podstatne zaostáva vo využívaní biomasy v porovnaní s tým, čo je v súčasnosti dostupné a technicky uskutočniteľné. Súčasné využitie biomasy pokrýva približne 4,0 %.

2.8.4 Telekomunikácie

Po telekomunikačnej stránke patrí riešený SÚ Chrastince do MTO Chrastince a do UTO Veľký Krtíš. Spojenie je prevádzané diaľkovými telekomunikačnými káblami, ktoré prechádzajú cez okresné sídlo Veľký Krtíš a z ktorého paprštekovite je rozvetvená telekomunikačná sieť v okrese. Jedná sa o digitálnu ústredňu. Uzlový okruh je vybudovaný káblovým vedením TCEKE.

Kapacita ústredne je postačujúca na súčasné požiadavky na telefonizáciu a má možnosť rozšírenia kapacity. V obci sa nenachádza verejný telefón.

Iné druhy telefónnej siete

V oblasti služieb, poskytovaných prostredníctvom mobilnej siete sú mobilní operátori prevádzkujúci analógovú sieť NMT 450 MHz, digitálnu sieť GSM 900 MHz, GSM 1800 MHz a UMTS.

V rámci pokrytia územia Slovenska signálom Verejnej rádiatelefontickej siete sú vybudované základňové stanice pre šírenie signálu VRS systémom GSM 900 MHz a GSM 1800 MHz. V súčasnosti pôsobia na Slovenskom trhu traja mobilní operátori – Orange Slovensko, a.s. Bratislava, spoločnosť T-mobile a Telefonica O₂. Tieto spoločnosti majú na území Slovenska rozmiestnené svoje základňové, prenosové a centrálné stanice podľa vlastných navrhnutých koncepcií rozvoja. V obci majú pokrytie Orange, T-Mobile aj Telefonica O₂ a úroveň pokrytia je postačujúca.

2.9 Sociálna infraštruktúra a bývanie

2.9.1 Kultúra, osвета

Kultúrny dom	Kino	Folklorný súbor	Knižnica	Múzeum
-	-	-	áno	-

Zdroj: vlastný prieskum

2.9.2 Občianska vybavenosť

Elektrická energia	Plyn	Kanalizácia	Vodovod	Materská škola	Základná škola	Stredná škola	Obchod
áno	-	-	áno	-	-	-	áno

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

2.9.3 Rekreačia a športové aktivity

hotel	ubytovňa autocamping.	Motel	Turistická ubytovňa	Ubytovanie na súkromí	reštaurácia	Lyžiarsky vleč	pohostinstvo	telocvičňa
-	-	-	-	1x	-	-	-	-
futbalové ihrisko	tenisové kurty	basketbalové ihrisko	plavecký bazén	kizisko	Multifunkčné ihrisko	zjazdovka	cyklotur. trať značená	náučný chodník
-	-	-	-	-	-	-	-	-

Zdroj: vlastný prieskum

Chatová oblasť	Chalupy	Záhradkárská osada	Táborisko	Gulášovisko	Vodná plocha
-	-	-	-	-	-

Zdroj: vlastný prieskum

Poľovný revír	Rybársky revír	Chránené územia	NATURA 2000- územia	Chránené stromy	Mokrade	Minerálny prameň	Studničky
1x	-	1x	1x	-	-	-	-

Zdroj: vlastný prieskum

V katastri obce sa rozprestiera poľovný revír na rozlohe cca 1 600 ha, je to srnčí poľovný revír, funguje tu trebušovské poľovnícke združenie, ktorého predsedom je Ing. Jozef Varga.

2.9.4 Bývanie

Úroveň bývania je jednou zo základných charakteristík životnej úrovne obyvateľstva. Jej vývoj úzko súvisí s rastom počtu obyvateľstva, jeho štruktúrou a rozmiestnením. Ovplyvňuje úroveň reprodukcie pracovných síl, pôsobí na celkový životný štýl obyvateľstva. Zo štatistiky z roku 2011 vyplýva, že Chrastince mali k tomuto roku 77 bytov.

Základné údaje o domovom a bytovom fonde za rok 2011

Obec	Byty spolu	Trvale obývané byty		Neobývané domy	Neobývané domy určené na rekreáciu
		spolu	z toho RD		
Chrastince	73	66	62	7	1

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

Bývanie a jeho úroveň patria k dôležitým aspektom celkových životných podmienok obyvateľstva. Byt neplní iba materiálnu funkciu prirodzených potrieb rodiny ako základnej jednotky spoločnosti, ale zároveň je výraznou zložkou kultúrneho štandardu obyvateľstva a v nemalej miere aktívne pôsobí na regeneráciu ľudí. V obci sa nachádza mnoho takých domov, ktoré si zachovali svojrázny charakter tradičného vidieckeho osídlenia.

2.10 Hospodárska základňa

2.10.1 Priemyselná výroba

Okres Veľký Krtíš patrí v rámci Banskobystrického kraja, ale aj v rámci Slovenskej republiky medzi okresy s nízkou mierou industrializácie. Priemyselná výroba je v zásade lokalizovaná len do sídla okresu, mesta Veľký Krtíš, kde ju reprezentujú podniky strojárskeho, potravinárskeho a textilného priemyslu. V poslednom období sa etablovalo aj niekoľko zahraničných spoločností

na území mesta Veľký Krtíš. Okrem toho tu pôsobia menšie výrobné prevádzky na báze živnostenského podnikania a remeselných činností, prípadne miestne filiálne prevádzky ďalších podnikov sídliačich mimo okresu, nepresahujúce lokálny, nanajvýš regionálny význam. Pracovné príležitosti v obci okrem miestnej samosprávy (Obecný úrad) sú v oblasti súkromného sektora, hlavne v oblasti stavebníctva a v službách.

Popri veľkom priemysle sa už v súčasnosti vytvára skupina malých a stredných podnikov a drobných živnostníkov, orientovaných predovšetkým na uspokojovanie potrieb vlastného regiónu a na rozširovanie a spetrovanie ponuky najmä spotrebného a potravinárskeho tovaru na vnútornom trhu. Pre tieto aktivity treba vytvárať výhodné legislatívne, administratívne a ekonomické podmienky, pretože okrem prínosu vyplývajúceho z vlastnej výrobnéj produkcie sú aj dôležitým zdrojom pracovných príležitostí.

2.10.2 Hospodárska činnosť v obci

NÁZOV FIRMY (ŽL)	Sídlo firmy, miesto podnikania	PREDMET ČINNOSTI
Ján Bartoš	Chrastince 15	Maloobchodná činnosť
Július Čierny PPS	Chrastince 85	Prípravné práce pre stavbu
Ľudovít Kliment	Chrastince 33	Prípravné práce k realizácii stavby
Tibor Németh	Chrastince 34	Sprostredkovanie obchodu
Róbert Husár	Chrastince 53	Murárstvo
Štefan Pažický	Chrastince 75	Sprostredkovateľská činnosť v oblasti obchodu
Gabriel Klápal	Chrastince 88	Dokončovacie stavebné práce
Jozef Budai	Chrastince 5	Sprostredkovanie v oblasti dopravy
Mgr. Ingrid Vargová ATLANTIS	Chrastince 13	Sprostredkovateľská činnosť v oblasti služieb
Alena Roháčová	Chrastince 108	Vedenie účtovníctva

Zdroj: www.zrsr.sk, www.orsr.sk

V obci aktívne prevádzkuje svoje podnikanie 10 živnostníkov a 3 právnické osoby.

- Alginit EU, s.r.o.
- Certum, s.r.o.
- ZES-EKO, s.r.o.

2.10.3 Nerastné suroviny a prírodné zdroje

Ťažba rudných a nerudných surovín

Ťažba rudných surovín v obci nie je zastúpená.

Minerálne pramene

Na území obce Chrastince sa nenachádzajú zdroje minerálnych vôd.

2.10.4 Poľnohospodárstvo a pôda

Spolu (ha)	Poľnohospodárska pôda (ha)						Lesná pôda v ha	Vodné plochy v ha	Zastavaná plocha v ha	Ostatná plocha v ha
	poľnohospodárska spolu	orná pôda	TTP	záhrady	vinice	Ovocné sady				
399,74	361,20	348,98	1,99	6,63	3,60	-	9,97	7,45	14,76	6,37

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

Poľnohospodárska prvovýroba

Celková výmera poľnohospodárskeho pôdneho fondu v obci tvorí 361,20 ha, čo predstavuje 90,35 % z celkovej výmery obce. Celková výmera obce je 399,74 ha vrátane poľnohospodárskej pôdy, lesných pozemkov, vodných plôch a zastavaných plôch. Obyvatelia obce sa od najstarších čias, na ktoré existujú písomné pramene, živili poľnohospodárstvom.

Osoby registrované a podnikajúce na území obce ako SHR

Názov subjektu	Predmet činnosti
Jaroslav Semerád	Výroba poľnohospodárskych výrobkov, iné činnosti

Zdroj: obec

2.10.5 Lesné hospodárstvo

Základným právnym predpisom upravujúcim starostlivosť o lesy je zákon č. 326/2005 o lesoch v znení neskorších predpisov. Podľa tohto zákona sú lesy jedným z najväčších bohatstiev našej vlasti, sú jednou zo základných zložiek životného prostredia a poskytujú trvalý zdroj dreva pre priemyselné odvetvia. Lesy ovplyvňujú a zlepšujú podnebie, vodné a pôdne pomery, vytvárajú prirodzené prostredie pre mnohé druhy rastlín a živočíchov, aj ich spoločenstiev, uchovávajú prírodné krásy a sú aj zdrojom zdravia a osvieženia obyvateľstva.

V záujmovom území lesy pokrývajú len 2,49 % jeho rozlohy.

Celková výmera ZÚJ (ha)	Výmera lesov (ha)	Lesnatosť (%)
399,74	9,97	2,49

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

Podľa vegetačných lesných stupňov môžeme zaradiť dané katastrálne územie do 1.lesného vegetačného stupňa (dubový) a 2. lesného vegetačného stupňa (dubovo-bukový).

Podľa kategorizácie lesov môžeme lesy v riešenom území zadeliť nasledovne:

- lesy hospodárske
- lesy ochranné

Drevinová skladba porastov je diferencovaná vzhľadom na nadmorskú výšku, expozíciu a ďalšie prírodné podmienky. Územie patrí do panónskej flóry, do obvodu prametranskej

xerothermnej flóry a do okresu Ipeľsko – rimavská brádba. Väčšinu územia pokrývajú spoločenstvá dubovo – hrabových a cerových lesov, po chrbtoch pohorí prechádzajú do vegetačného stupňa bučín. V malej miere nájdeme aj ihličnany v zastúpení borovíc, smrekov a smrekovcov, tie však boli umelo vnesené do porastov pri zalesňovaní.

Väčšinu lesov zaberajú listnaté dreviny: dub letný, dub cerový, hrab obyčajný, nájdeme tu aj introdukovanú drevinu borovicu čiernu, ďalej agát biely. V podraze majú priaznivé podmienky javor mliečny, javor poľný, lipa veľkolistá, brest väzový. Vo vyšších polohách nájdeme buk lesný. Z krovitých drevín tu nájdeme teplomilnú trnku obyčajnú, vtáčí zob, ružu šípovú, liesku obyčajnú a ďalšie.

Lesné byliny majú v tejto lokalite nitrofilný charakter, na ktoré poukazujú nasledovné druhy: lipkavec obyčajný, prhľava dvojdomá, blyskáč cibulkatý, cesnačka lekárska, pakost smradľavý. Z ďalších lesných bylín tu môžeme vidieť pľúcnik lekársky, kuklík mestský, kostihoj hluznatý, zbehovec plazivý. Z tráv sú v danej lokalite zastúpené lipnica hájna, mednička jednokvetá, mrvica lesná.

Poľovníctvo

Takmer celé územie veľkokrtíšskeho okresu má vynikajúce podmienky pre život poľovnej zveri. Je to dané množstvom lesných porastov, poľnohospodárskeho charakteru krajiny s možnosťou obživy, ako aj striedaním oboch druhov pôdneho fondu a množstvom remízok pre úkryt a odpočinok zveri. Podľa vyhlášky MP SR č. 91/1997 Z.z. o poľovných oblastiach a o akostných triedach poľovných revírov je poľovný revír v obci srnčí a má rozlohu 9,97 ha.

Súvislejšie lesné komplexy striedajúce sa s trávnyimi porastmi a ornou pôdou, dostatok vody a úkrytov vytvárajú optimálne podmienky pre výskyt poľovnej zveri v katastri obce Chrastince. Nájdeme tu srnčiu a diviačiu zver. Opatrný prieskumník lesov tejto poľovnej lokality tu zbadá jeleňa európskeho, daniela škvrnitého, ale aj muflóna lesného. Svoje nezastupiteľné miesto v okolitej prírode majú aj predátori, zo srstnatých tu žijú predovšetkým líška hrdzavá, jazvec lesný, kuna lesná a kuna skalná. Z tých vzácnejších je to najmä mačka divá. Najpočetnejšou poľovnou srstnatou zverou je srnec a diviak. Z pernatej zveri sa vyskytuje bažant jarabý, sojka obyčajná a rôzne druhy spevavcov.

Katastrálne územie obce Chrastince patrí do poľovníckeho združenia Trebušovce.

2.11 Rekreačia a cestovný ruch

Trendy v cestovnom ruchu

Európska komisia cestovného ruchu (ETC) v roku 2004 označila za hlavné faktory ovplyvňujúce rozvoj CR demografiu, zdravie, uvedomelosť a vzdelávanie, voľný čas, cestovné skúsenosti, životný štýl, informačné technológie, dopravu, trvalo udržateľný rozvoj a bezpečnosť. Počet starších ľudí v Európe neustále rastie. Mnoho seniorov odchádza do predčasného dôchodku, má vyššie disponibilné príjmy, teší sa lepšiemu zdraviu. To má za následok rýchlejšiu rast dopytu tejto kategórie ľudí po cestovnom ruchu. Zdravotné povedomie návštevníkov je čoraz väčšie a ovplyvňuje najmä voľbu cieľového miesta a životný režim počas dovolenky. Čoraz populárnejšou je dovolenka spojená so vzdelávaním. Pri plánovaní dovolenky má významnú rolu história, umenie a kultúrne podujatia. Súčasná spoločnosť kladie zvýšené nároky na ľudí a ich denný režim, čo sa prejavuje v raste nárokov na voľný čas a možnosti oddychu. Rastie aj pragmatickosť návštevníkov v CR, ich sebaistota, požiadavky a znalosť vlastných práv, čo súvisí s predchádzajúcimi skúsenosťami. Rastie podiel kritických názorov na kvalitu a dôraz sa kladie na pomer kvality a ceny. Rastie význam internetu, ktorý umožňuje nielen vizuálnu prezentáciu, ale aj priamy nákup produktov cestovného ruchu. V dopravných službách sa do popredia dostáva záujem o cestovanie železnicou, a najmä vysokorýchlostnými vlakmi. Rastie aj sieť nízkotarifných leteckých spoločností, zatiaľ čo cestné siete sa stávajú preťažené a klesá podiel klasického cestovania. Medzi populáciou naďalej rastie environmentálne

povedomie, čo ovplyvňuje rast záujmu o cieľové miesta rozvíjajúce sa na základe trvalej udržateľnosti. Aktuálne trendy v cestovnom ruchu – rast záujmu o kvalitu, luxus, pohodlie a bezpečie, – záujem o relax, uvoľnenie, aktívnu dovolenku, pobyty wellness a pobyty v kúpeľoch, – dopyt po produktoch pre jednu osobu, – rast záujmu o krátkodobé pobyty v zahraničí, – individuálne organizovaná dovolenka zameraná na kultúru, umenie a históriu (rast záujmu o strednú a východnú Európu), – potreba ponuky cenovo dostupných produktov, – spokojnosť zákazníkov sa prejavuje v ich opätovnom návrate, – rast záujmu o osobnejší prístup v poskytovaní služieb (malé rodinné podniky), – úzka špecializácia poskytovateľov služieb na produkt pre vybranú cieľovú skupinu, – trend „späť k začiatkom“, ktorý súvisí s preferenciami tráviť jednoduchšiu dovolenku (ubytovanie v hoteli nahradiť ubytovaním v bungalove, resp. stane), – nezáujem o sprostredkovanú organizáciu dovolenky oproti zvýšenému záujmu o priame rezervovanie a nákup služieb prostredníctvom internetu.

Obec Chrastince má reálny potenciál predovšetkým pre rozvoj vidieckej turistiky vrátane agroturistiky (ktorá je forma vidieckej turistiky poskytovaná podnikateľmi v poľnohospodárskej výrobe a slúži im ako dodatočný alebo ďalší finančný zdroj k udržaniu alebo rozšíreniu hlavného podnikateľského programu). Tieto aktivity sú bezprostredne späté s prírodou, krajinou a vidieckym prostredím, prispievajú k celkovému rozvoju obce najmä tým, že umožňujú zhodnotiť danosti vidieckeho prostredia a to i pri pomerne nízkej finančnej náročnosti, vytvoria nové pracovné príležitosti a napomáhajú obnove a rozvoju obce.

Cez vidiecky turizmus sa do procesu turizmu a rekreácie zapája vidiecke osídlenie, a to:

- zabezpečením vybavenosti a služieb pre CR priamo v obciach,
- zabezpečením rekreačného pobytu v obciach a osadách, pričom tieto môžu získať aj funkciu rekreačného útvaru,
- poznávaním vidieckeho spôsobu života až aktívnou prácou v rámci tzv. agroturistiky.

Zviditeľniť vidiek pomáha aj produkt „Regionálna značka HONT“, ktorej držitelia prostredníctvom certifikovaných výrobkov a služieb propagujú priamo vidiek, z ktorého pochádzajú výrobky a kde sa priamo poskytujú služby.

V obci sa nachádza jedno ubytovacie zariadenie, ktoré poskytuje ubytovanie v súkromí.

2.12 Ľudský potenciál

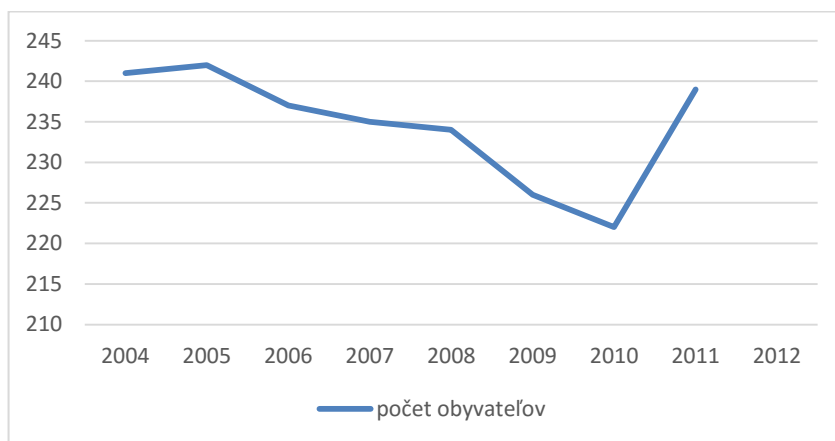
2.12.1 Obyvateľstvo

Vývoj počtu obyvateľov

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Počet obyvateľov	241	242	237	235	234	226	222	239	236	242

Zdroj: SU SR – KS B. Bystrica

Graf – vývoj počtu obyvateľov

Zdroj: SU SR – KS B. Bystrica

Trendy v demografii

Rok	Prírodný prírastok		Migrácia obyvateľstva		Celkový Prírastok/úbytok
	narodení	zomrelí	prist'ahovaní	vyst'ahovaní	
2013	1	1	9	2	7

Zdroj: SU SR – KS B. Bystrica

V obci dochádza dlhodobejšie k prirodzenému úbytku obyvateľstva spôsobeného vyššou mierou úmrtnosti v porovnaní s pôrodnosťou. Stav dokumentuje tabuľka od roku 2004 po rok 2013. V roku 2013 nastal prírastok z dôvodu vybudovania 6ks nájomných rodinných domov v obci, z ktorých niektoré začali obývať novo-nasťahovaní obyvatelia.

Tabuľka – celkový prírastok/úbytok

Obec	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Chrastince	7	1	-5	-2	-1	-8	-4	-5	-3	7

Zdroj: ŠÚ SR, Stav a pohyb obyvateľstva BBSK roky 2002-2013

Veková štruktúra obyvateľov k poslednému sčítaniu v roku 2011 a vývoj od roku 2002 do 2013

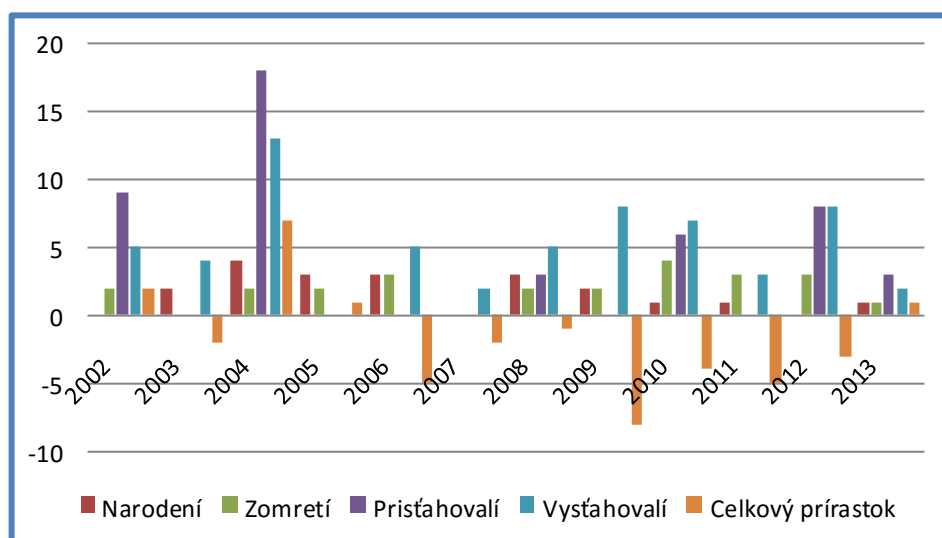
	Predproduktívny vek	Produktívny vek	Poproduktívny vek	Spolu
Sledované územie	12,78	70,44	16,78	100
Okres Veľký Krtíš	14,06	72,48	13,46	100
Banskobystrický kraj	12,77	74,15	13,08	100
Slovenská republika	15,41	71,81	12,78	100

Zdroj: SOBD 2011

Tabuľka a graf - Prirodený prírastok/úbytok, migrácia – demografické saldo

	Narodení	Zomretí	Pristáhovalí	Vystáhovalí	Celkový prírastok
2002	0	2	9	5	2
2003	2	0	0	4	-2
2004	4	2	18	13	7
2005	3	2	0	0	1
2006	3	3	0	5	-5
2007	0	0	0	2	-2
2008	3	2	3	5	-1
2009	2	2	0	8	-8
2010	1	4	6	7	-4
2011	1	3	0	3	-5
2012	0	3	8	8	-3
2013	1	1	9	2	7

Zdroj: ŠÚ SR, Stav a pohyb obyvateľstva BBSK roky 2002-2013

Zdroj: ŠÚ SR, Stav a pohyb obyvateľstva BBSK roky 2002-2013

Tabuľka – Veková štruktúra obyvateľstva

Vek	Muži	Ženy	Obyvateľstvo	
	spolu	spolu	úhrn	%
Chrastince				
0 - 2	4	3	7	2,9
3 - 4	1	1	2	0,8
5	2	0	2	0,8
6 - 9	4	4	8	3,3
10 - 14	7	11	18	7,4
15	1	1	2	0,8
16 - 17	9	4	13	5,4
18 - 19	4	5	9	3,7
20 - 24	18	8	26	10,7
25 - 29	14	8	22	9,1

30 - 34	9	5	14	5,8
35 - 39	5	8	13	5,4
40 - 44	6	8	14	5,8
45 - 49	11	12	23	9,5
50 - 54	8	11	19	7,9
55 - 59	6	6	12	5,0
60 - 64	7	3	10	4,1
65 - 69	1	8	9	3,7
70 - 74	3	3	6	2,5
75 - 79	3	4	7	2,9
80 - 84	2	2	4	1,7
85 +	0	2	2	0,8
Spolu	125	117	242	100,0
0 - 5	7	4	11	4,5
6 - 14	11	15	26	10,7
Produktívny	98	79	177	73,1
Poproduktívny	9	19	28	11,6
Podiel obyvateľstva	5,6	3,4	4,5	-
	8,8	12,8	10,7	-
	78,4	67,5	73,1	-
	7,2	16,2	11,6	-
Priemerný vek	34,24	39,41	36,74	-

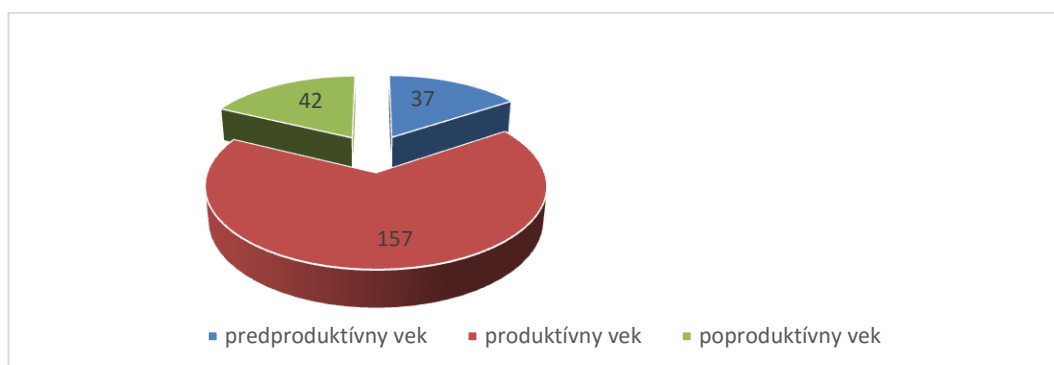
Zdroj: SOBD 2011

Rok 2012	predproduktívny vek (0-14)	produktívny vek (15-59)	poproduktívny vek (55+Ž, 60+M)
Počet osôb	37	157	42

Zdroj: SU SR – KS B. Bystrica, 2012

V obci dochádza len k miernemu úbytku obyvateľstva v predproduktívnom veku, čo súvisí s Rómskym obyvateľstvom v obci a ich pôrodnosťou. Pomer obyvateľov žijúcich v obci Chrastince v predproduktívnom a poproduktívnom veku je takmer vyrovnaný, najväčšiu skupinu tvoria obyvatelia v produktívnom veku a obyvatelia.

Graf – veková štruktúra obyvateľov

Zdroj: SU SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

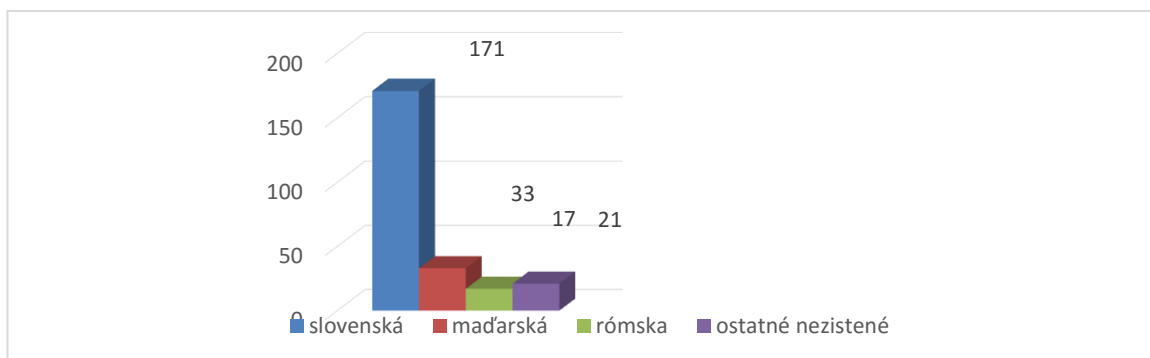
Tabuľka - Národnostné zloženie obyvateľov

Národnosť	Muži	Ženy	Spolu
Slovenská	86	85	171
Maďarská	18	15	33
Rómska	7	10	17
Česká	0	1	1
Nezistená	14	6	20
Spolu	125	117	242

Zdroj: SU SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

Väčšina obyvateľov obce je slovenskej národnosti 95,43 %. Ostatné národnosti v obci sú vyrovnané. Nedominuje ani rómska národnosť, hoci sa v obci nachádza Rómska osada. Obec vlastným prieskumom zistila, že v obci žije viac ako 25 % Rómov.

Graf – národnostné zloženie obyvateľov

Zdroj: SU SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

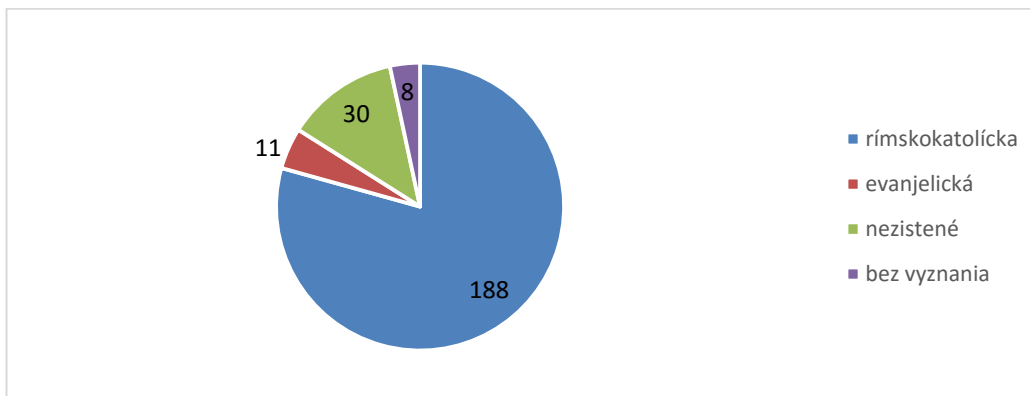
Tabuľka - Náboženské vyznanie obyvateľov

Náboženské vyznanie	Muži	Ženy	Spolu
Chrastince			
Rímskokatolícka cirkev	92	96	188
Evanjelická cirkev augsburského vyznania	7	4	11
Reformovaná kresťanská cirkev	0	1	1
Kresťanské zbory	2	2	4
Bez vyznania	5	3	8
Nezistené	19	11	30
Spolu	125	117	242

Zdroj: SU SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

V obci prevláda obyvateľstvo rímskokatolíckeho vyznania, celkom 188 obyvateľov, čo predstavuje 77,68 % obyvateľstva Chrastiniac. Bez vyznania a nezistené predstavujú len minimálne hodnoty, len 11 obyvateľov tu žije evanjelického vyznania.

Graf – náboženské vyznanie obyvateľov

Zdroj: SU SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

Tabuľka - Najvyššie skončený stupeň vzdelania obyvateľstva

Najvyššie dosiahnuté vzdelanie		Pohlavie		Spolu
		muži	ženy	
Základné		36	48	84
Učňovské (bez maturity)		30	28	58
Stredné odborné (bez maturity)		26	13	39
Úplné stredné učňovské (s maturitou)		3	4	7
Úplné stredné odborné (s maturitou)		13	8	21
Úplné stredné všeobecné		2	2	4
Vyššie odborné vzdelanie		0	1	1
Vysokoškolské bakalárske		2	4	6
Vysokoškolské magisterské, inžinierske, doktorské		6	2	8
Vysokoškolské doktorandské		1	1	2
Vysokoškolské spolu		8	6	14
Študijný odbor	prírodné vedy	1	1	2
	technické vedy a náuky I (baníctvo, hutníctvo, strojárstvo, informatika a VT, elektrotech., tech. chémia, potravinárstvo)	3	0	3
	spoločenské vedy, náuky a služby I (filozof., ekon., polit. a práv. vedy, ekonomika a manaž., obchod a služby, SŠ- OA, HA, praktická š., učeb. odb.)	2	5	7
	spoločenské vedy, náuky a služby II (histor., filolog., pedag. a psych. vedy, publicistika a informácie, telových., učiteľstvo, SŠ - gym.)	1	1	2
	vedy a náuky o kultúre a umení	0	1	1
Bez školského vzdelania		3	4	7
Nezistené		5	2	7
Úhrn		125	117	242

Zdroj: SU SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

Najväčší počet obyvateľov obce má ukončené základné vzdelanie (34,71%), učňovské vzdelanie (23,97%) a stredné odborné vzdelanie bez maturity (16,11%) čo spolu činí 74,79%

z celkového počtu obyvateľov. Vzdelanie s maturitou má 13,64% a vzdelanie vysokoškolské má 5,79 % obyvateľov Chrastinciev.

2.12.2 Kluby, združenia a spolky

Kultúrno-spoločenský život je v obci zabezpečovaný nielen prostredníctvom obecného úradu, ale tiež v rámci záujmových združení občanov. V obci Chrastince aktívne pracujú nasledovné združenia a spolky:

- Dobrovoľný hasičský zbor
- ČEMADOK
- Poľovnícke združenie
- Včelárske združenie

Podujatia v obci

Kultúrno-spoločenské aktivity uskutočňované v obci pre obyvateľov i pre návštevníkov udáva nasledujúci prehľad:

- Volejbalový turnaj
- Stolnotenisový turnaj
- Športový deň pre deti
- Súťaže DHZ
- Súťaž vo varení gulášu a perkeltu
- Slávnosť ku dňu obce
- Mikulášsky večierok pre deti
- Predvianočný večer pre seniorov

2.13 Trh práce

Pracovné príležitosti – zamestnanosť

- Obecný úrad
- Obchod
- Stavebníctvo a poľnohospodárstvo

Počet živnostníkov v obci: 10

Počet právnických osôb v obci: 3

Počet SHR: 1

Tabuľka - Bývajúce obyvateľstvo ekonomicky aktívne, rozdelenie podľa odvetvia hospodárstva

Odvetvie ekonomickej činnosti	Ekonomicky aktívne osoby			
	muži	ženy	spolu	z toho dochádza do zamestnania
Chrastince				
Pestovanie plodín a chov zvierat, poľovníctvo a služby s tým súvisiace	12	2	14	9
Pomocné činnosti pri ťažbe	0	1	1	0
Výroba potravín	2	0	2	0
Výroba nápojov	1	0	1	1
Výroba textilu	2	1	3	0
Výroba kože a kožených výrobkov	0	1	1	0
Spracovanie dreva a výroba výrobkov z dreva a korku okrem nábytku;	1	1	2	0

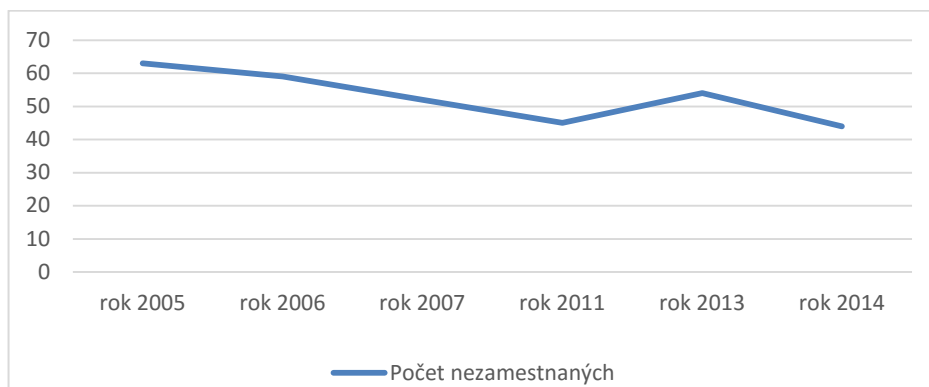
výroba predmetov zo slamy a prúteného materiálu				
Výroba chemikálií a chemických produktov	1	0	1	0
Výroba výrobkov z gumy a plastu	1	0	1	1
Výroba ostatných nekovových minerálnych výrobkov	1	0	1	1
Výroba a spracovanie kovov	1	0	1	0
Výroba počítačových, elektronických a optických výrobkov	0	1	1	0
Výroba elektrických zariadení	4	1	5	4
Výroba strojov a zariadení i. n.	1	0	1	1
Výroba motorových vozidiel, návesov a prívesov	2	0	2	2
Výroba nábytku	1	0	1	1
Iná výroba	2	0	2	1
Dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu	2	0	2	0
Výstavba budov	1	0	1	0
Inžinierske stavby	1	3	4	0
Špecializované stavebné práce	3	2	5	3
Veľkoobchod a maloobchod a oprava motorových vozidiel a motocyklov	0	1	1	0
Veľkoobchod, okrem motorových vozidiel a motocyklov	3	1	4	1
Maloobchod okrem motorových vozidiel a motocyklov	4	6	10	2
Pozemná doprava a doprava potrubím	2	2	4	3
Skladové a pomocné činnosti v doprave	2	0	2	2
Poštové služby a služby kuriérov	0	1	1	1
Ubytovanie	0	1	1	0
Činnosti reštaurácií a pohostinstiev	0	3	3	2
Výroba filmov, videozáznamov a televíznych programov, príprava a zverejňovanie zvukových nahrávok	0	1	1	0
Finančné služby, okrem poistenia a dôchodkového zabezpečenia	0	2	2	1
Architektonické a inžinierske činnosti; technické testovanie a analýzy	1	0	1	1
Verejná správa a obrana; povinné sociálne zabezpečenie	6	5	11	4
Vzdelávanie	1	2	3	2
Zdravotníctvo	2	3	5	3
Športové, zábavné a rekreačné činnosti	1	0	1	1
Činnosti členských organizácií	0	1	1	0
Nezistené	8	5	13	2
Spolu	69	47	116	49

Zdroj: SU SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

Tabuľka a graf - Priemerný počet evidovaných nezamestnaných

Rok	2005	2006	2007	2011	2013	2014
Počet nezamestnaných	63	59	52	45	54	44

Zdroj: SU SR – KS B. Bystrica

Zdroj: UPSVaR Veľký Krtíš

Priemerný počet nezamestnaných od roku 2005 postupne klesal. Mierne zvýšenie nastalo v roku 2013, následne v roku 2014 opäť nastal pokles. V evidencii nezamestnaných sú väčšinou dlhodobozamestnaní, viac ako 24 a 48 mesiacov. Tento stav je spôsobený tým, že v obci nie sú takmer žiadne pracovné miesta a v blízkom okolí sú obsadené miestnymi občanmi. V celom okrese Veľký Krtíš absentuje tvorba nových pracovných miest.

Tabuľka - Porovnanie ekonomickej aktivity obyvateľstva s nezamestnanosťou v roku 2014

Ekonomicky aktívni obyvatelia	Evidovaní nezamestnaní	Miera nezamestnanosti
88	44	47,73

Zdroj: UPSVaR Veľký Krtíš

Od roku 1989 sa na vývoji zamestnanosti začalo výrazne prejavovať spomalenie dynamiky hospodárskeho rastu. Obnova tvorby pracovných miest a zrýchlenie dynamiky sa prejavilo koncom 90-tych rokov minulého storočia. V súčasnosti pre celú ekonomiku je charakteristická vysoká miera nezamestnanosti a nízka tvorba nových pracovných miest. Svetová hospodárska kríza ovplyvnila nezamestnanosť v celej SR. Vývoj nezamestnanosti vo všeobecnosti zaznamenával až do roku 2008 klesajúci trend. Relatívny počet evidovaných nezamestnaných obyvateľov v SR a regióne prezentuje nasledujúca tabuľka.

Tabuľka - Miera evidovanej nezamestnanosti podľa: územie, pohlavie a rok v %

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Slovenská republika	15,6	13,1	11,4	9,4	8,0	8,4	12,7	12,5	13,6	14,4	13,5
Banskobystrický kraj	22,8	19,5	18,3	16,1	14,1	14,3	19,2	18,9	19,8	20,8	18,3
Okres V. Krtíš	30,3	26,4	25,6	21,6	19,5	19,1	23,7	23,7	24,5	25,9	23,4
Muži	31,6	25,1	25,3	19,6	17,1	17,0	23,0	22,2	23,5	25,5	22,8
Ženy	28,8	28,3	25,9	23,9	22,3	21,5	24,5	25,5	25,7	26,3	24,0

Zdroj: ÚPSVAR, 2003-2013

Vyššia miera evidovanej nezamestnanosti bola takmer počas celého obdobia v prípade ženskej populácie. V roku 2013 dosiahla úroveň 24 %. Najvyššiu úroveň dosiahla v roku 2003 (28,8 %). V absolútnom vyjadrení počet nezamestnaných neustále rastie.

Najväčší počet nezamestnaných obyvateľov pripadal na skupinu vo veku od 35-49 a rizikovou skupinu nad 50 rokov. V tejto skupine podiel neustále narastá. K znižovaniu podielu dochádza v prípade skupiny od 15 do 24 rokov, kedy do roku 2013 klesol podiel na 18 %.

Tabuľka - Počet uchádzačov o zamestnanie podľa veku v %

Okres V. Krtíš	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
15-24	20	19	19	17	16	15	17	17	17	20	18
25-34	27	26	25	25	23	22	23	23	23	22	22
35-49	40	41	40	41	41	40	38	37	35	35	37
50 a viac	13	15	16	18	20	23	23	24	25	22	24

Zdroj: ÚPSVaR, 2003-2013

Verejné služby zamestnanosti

Na zabezpečovanie práva občanov na zamestnanie je zriadený ÚPSVaR ako verejnoprávna inštitúcia, ktorý v rozsahu svojej pôsobnosti, ako jeden z viacerých subjektov v súčinnosti s reprezentatívnymi organizáciami zamestnancov a zamestnávateľov vykonáva politiku zamestnanosti. ÚPSVaR je hlavnou inštitúciou realizujúcou politiku trhu práce, čo je systém podpory a pomoci občanom pri ich začleňovaní na pracovné miesta na trhu práce formou sprostredkovania zamestnania, poskytovania poradenstva, prispôsobovaním profesijnej štruktúry nezamestnaných a zamestnancov pomocou rekvalifikácií, podporovanie vytvárania nových pracovných miest zamestnávateľmi pomocou poskytovania príspevkov v rámci aktívnej politiky trhu práce a poskytovaním podpory v nezamestnanosti. Pri poskytovaní verejných služieb zamestnanosti obec spolupracuje s ÚPSVaR vo Veľkom Krtíši, pri vytváraní dočasných pracovných miest, ktoré sú nevyhnutným predpokladom zachovania pracovných návykov dlhodobo nezamestnaných. Obec spolupracuje rovnako aj pri realizácii aktívnej politiky trhu práce (AFTP), v rámci ktorej sa pomocou nástrojov AFTP predovšetkým podporuje vytváranie nových pracovných miest zamestnávateľmi, ako aj obcou samotnou. Obec v oblasti aktívnej politiky zamestnanosti dočasne zamestnáva nezamestnaných občanov v rámci aktivačných prác a malých obecných služieb. V prevažnej miere výkon týchto pracovných činností zahŕňa údržbu verejných priestranstiev.

2.15 Financovanie obce

Podľa zákona č. 369/1990 Z.z. o obecnom zriadení, v znení neskorších predpisov, obec financuje svoje potreby predovšetkým z vlastných príjmov, dotácií zo štátneho rozpočtu a z ďalších zdrojov. Vlastné príjmy v rozsahu podľa osobitných predpisov sú:

- a) príjmy z majetku obce a z majetku prenechaného obci do užívania (nájmu),
- b) výnosy z miestnych daní a z miestnych poplatkov,
- c) podiely na daniach v správe štátu,
- d) výnosy z pokút uložených za priestupky,
- e) iné príjmy.

Obec môže na plnenie svojich úloh použiť návratné zdroje financovania a prostriedky mimorozpočtových peňažných fondov. Na plnenie rozvojového programu obce alebo na plnenie inej úlohy, na ktorej má štát záujem, možno obci poskytnúť štátnu dotáciu. Použitie štátnej dotácie je preskúmateľné štátnym orgánom podľa osobitných predpisov.

Obci, ktorej vlastné príjmy nepostačujú na plnenie úloh samosprávy, možno poskytnúť štátnu dotáciu podľa normatívu určeného vládou. Obec môže svoje úlohy financovať aj z prostriedkov

združených s inými obcami, so samosprávnymi krajmi a s inými právnickými osobami alebo fyzickými osobami.

Obec si môže na plnenie svojich úloh zriadiť mimorozpočtové peňažné fondy. Na plnenie úloh spoločných pre viac obcí alebo z iného dôvodu môžu obce zriadiť spoločný fond; správu fondu vykonáva rada fondu ustanovená obcami, ktoré fond zriadili, a to podľa dohodnutých pravidiel.

Tabuľka - Hospodárenie obce Chrastince celkom v EUR

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Bežné príjmy	30622,65	44635,13	39545,66	56261,06	68536,27	140033,49
Bežné výdavky	28334,81	45330,18	39461,31	50878,33	68534,90	105895,97
Prebytok/schodok	2287,84	-695,05	84,35	5382,73	1,37	34137,52
Kapitálové príjmy	-	-	-	70020,00	56695,40	288355,28
Kapitálové výdavky	797,22	1657,66	130695,32	425,00	11054,00	338044,40
Prebytok/schodok	-797,22	-1657,66	-130695,32	69595,00	45641,90	-49689,12
Prebytok/schodok bež. a kap.	1490,62	-2352,71	-130610,97	74977,73	45642,77	-15551,60
Príjmy finančných operácií	-	2352,71	130737,02	-	767,79	264012,00
Výdavky finančných operácií	-	-	-	74632,00	46173,20	248046,00
Rozdiel finančných operácií	-	2352,71	130737,02	-74632,00	-45405,21	15966,00
Rozdiel celkového rozpočtu	1490,62	0,00	126,05	345,73	237,56	414,40

Zdroj: Obec

2.16 Ex post hodnotenie

Obec dokázala počas predchádzajúceho programovacieho obdobia rokov 2007 – 2013 získať finančné prostriedky v hodnote **618 800** eur, vlastné zdroje boli investované v čiastke **36 000** eur. Je predpoklad, že takúto istú čiastku dokáže obec prefinancovať a zrealizovať aj v budúcom programovacom období. Celková výška investícií je závislá hlavne od možností spolufinancovania obce a od úspešnosti podaných projektov. Obec Chrastince bola v predchádzajúcom programovacom období úspešná v čerpaní finančných prostriedkov.

Zoznam zrealizovaných projektov:

Rekonštrukcia „Areál kultúrno-spoločenského centra“ resp. Vybudovanie a zastrešenie hľadiska

Zdôvodnenie: Obec v rámci kultúrno-spoločenského života organizuje viaceré aktivity a na ich zefektívnenie je potrebná rekonštrukcia „Areálu kultúrno-spoločenského centra“, amfiteátra, resp. vybudovanie a zastrešenie hľadiska. Vytvorili by sa tým vhodnejšie podmienky pre rozvoj kultúrneho života obyvateľov obce.

Cieľ: Cieľom je zintenzívnenie kultúrneho života, návštevnosti a atraktivity obce. Dosiahnuť tiež väčší záujem obyvateľov o kultúrne hodnoty a udržiavanie tradícií obce.

Oprávnené výdavky: výdavky na rekonštrukciu „Areálu kultúrno spoločenského centra“, amfiteátra, resp. vybudovanie a zastrešenie hľadiska. Projektová dokumentácia k uvedeným úpravám a aktivitám.

Oprávnení žiadatelia: obec Chrastince

Rozsah rozpočtu na projekt: 15 000 EUR (s DPH) + 5000 EUR (s DPH) vlastné zdroje obce

Zdroje financovania: NSPRV, štátne zdroje, zdroje obce

Vybudovanie vodovodu v rámci projektu ISPA "Zásobovanie južnej časti okresu Veľký Krtíš pitnou vodou"

Zdôvodnenie: V rámci okresu Veľký Krtíš sa implementuje projekt /ISPA/ "Zásobovanie južnej časti okresu Veľký Krtíš pitnou vodou". Spoločenstvo obcí regiónu Poiplia" uzavrelo so Stredoslovenskou vodárenskou spoločnosťou a. s. Banská Bystrica - Dohodu o postúpení práv, povinností a záväzkov na stavbu "Zásobovanie južnej časti okresu Veľký Krtíš pitnou vodou". Obec Chrastince vstúpilo do tohto združenia z dôvodu možnosti vybudovania vodovodu a zabezpečenia ekologicky nezávadnej pitnej vody, čím sa zamedzuje znečisťovaniu podzemných a povrchových vôd.

Cieľ: Výstavba a položenie vodovodného potrubia v zmysle štátnej normy, ktoré spĺňa podmienky využitia pitnej vody. Zlepšenie závadných - kontaminovaných vôd, ktoré sú na území Poiplia a nevyhovujú smernici EÚ 98/83/ES o kvalite pitnej vody.

Oprávnené výdavky: Výdavky na projektovú dokumentáciu a celkovú realizáciu výstavby (t.j. vymeranie, výkopové práce, uloženie potrubia) a dokončenia stavby.

Oprávnení žiadatelia: obec Chrastince

Rozsah rozpočtu na projekt: bola dokončená implementácia projektu

Zdroje financovania: fond ISPA

„Rekonštrukcia miestnych komunikácií v obci Chrastince“

Zdôvodnenie: Miestne komunikácie (obecné cesty) sú v zlom stave a pre lepšiu dostupnosť je potrebné ich rekonštruovať. Krajší vzhľad obce a zvýšenie komfortnosti života obyvateľov obce.

Cieľ: Zabezpečiť zjazdnosť miestnych komunikácií spravovaných obcou, v dĺžke 1,5 km. Vytvoriť vhodné podmienky pre obyvateľov obce.

Oprávnené výdavky: Výdavky na rekonštrukciu miestnych komunikácií, projektovú dokumentáciu a realizáciu rekonštrukčných prác.

Oprávnení žiadatelia: obec Chrastince

Rozsah rozpočtu na projekt: 85 000 EUR (s DPH)

Zdroje financovania: EPFRV, štátne zdroje, zdroje obce

„Úprava verejných priestranstiev v obci Chrastince - „SO-01 Chodník, SO-02 Autobusová čakáreň“

Zdôvodnenie: Obec nemá vybudovaný chodník. Cez obec vedie cesta III. tr. tento úsek je rovný a motorové vozidlá veľakrát neprispôsobujú povolenú rýchlosť. Je to nebezpečný úsek pre chodcov a deti v obci. Preto je potrebné vybudovať chodník pozdĺž tohto úseku hl. cesty a autobusovú čakáreň, aby sa zvýšila bezpečnosť chodcov a detí pohybujúcich sa popri tomto úseku resp. čakajúcich na autobus. Dielo dodá obci krajší vzhľad, ale hlavne zvýši bezpečnosť a komfortnosť života obyvateľov obce.

Cieľ: Zvýšiť bezpečnosť a komfortnosť chodcov v obci, vybudovaním chodníka o dĺžke 0,9 km a autobusovej čakárne. Vytvoriť vhodné podmienky pre obyvateľov obce.

Oprávnené výdavky: Výdavky na projektovú dokumentáciu, realizáciu výstavby a rekonštrukčných prác.

Oprávnení žiadatelia: obec Chrastince

Rozsah rozpočtu na projekt: 50 000 EUR (s DPH) + 10 000 EUR (s DPH) – vlastné zdroje
Zdroje financovania: EPFRV, štátne zdroje, zdroje obce

„Vybudovanie ŠPI – Širokopásmového internetu v obci Chrastince“

Zdôvodnenie: V snahe napredovať s dobou, udržať úroveň technologického pokroku, má obec snahu zabezpečiť svojim občanom všetky výhody, ktoré využívanie a zavádzanie IT - informačných technológií v praxi prináša. Využívanie služieb internetu zvyšuje informovanosť, všeobecný prehľad a vzdelávanie všetkých vrstiev obyvateľstva. Je to ďalší krok k zvyšovaniu životnej úrovne obce. Na báze tejto technológie sa dá neskôr perspektívne uvažovať o využití tejto technológie na vytvorenie IS – informačného systému obce ako aj zavedenie lokálnej TV siete resp. miestneho rozhlasu do každej domácnosti obce.

Cieľ: Zvýšiť informovanosť a vzdelávanie občanov obce za využitia najmodernejších IT. Vytvoriť komfortné podmienky pre obyvateľov obce.

Oprávnené výdavky: Výdavky na vybudovanie a zakúpenie technológie ako aj náklady spojené s prevádzkou tohto systému.

Oprávnení žiadatelia: obec Chrastince

Rozsah rozpočtu na projekt: 172 000 EUR (s DPH) + 8 000 EUR (s DPH) zdroje obce

Zdroje financovania: EPFRV, zdroje obce

„Vybudovanie KS – Kamerového systému v obci Chrastince“

Zdôvodnenie: Obec v záujme zvýšenia bezpečnosti občanov, ale aj z dôvodu prevencie kriminality sa rozhodla pre vybudovanie KS - Kamerového systému obce. V poslednej dobe sa zvýšil počet podomových predajcov, ktorý sa neskôr ukázalo, že podviedli resp. okradli niektorých starších občanov. V záujme zvýšenia bezpečnosti v obci ako aj byť nápomocný orgánom činným v trestnom konaní pri objasňovaní rôznych deliktov, tento KS obce bude veľmi užitočný a zároveň zvýši pocit bezpečia a komfortnosti občanov obce.

Cieľ: Zvýšiť bezpečnosť a komfortnosť občanov, zvýšiť prevenciu kriminality. Vytvoriť lepšie podmienky pre obyvateľov obce.

Oprávnené výdavky: Výdavky na vybudovanie a zakúpenie technológie KS – obce.

Oprávnení žiadatelia: obec Chrastince

Rozsah rozpočtu na projekt: 78 000 EUR (s DPH) + 4 500 EUR (s DPH) zdroje obce

Zdroje financovania: EPFRV, zdroje obce

„Multifunkčný traktor na zlepšenie environmentálnej situácie v obci Chrastince - prives, štiepkoč, čelný nakladač, kardan“

Zdôvodnenie: Obec nemá k dispozícii na likvidáciu a premiestňovanie biologicky rozložiteľného odpadu, žiadnu technológiu. Veľkú časť nelegálnych skládok v katastri obce tvorí biologicky rozložiteľný odpad. Rozsah nelegálnych skládok KO, ktorej časť tvorí biologicky rozložiteľný odpad je už tak veľký, že len veľmi obtiažne sa dá udržať pod kontrolou bez príslušnej technológie. Aby sme dokázali eliminovať negatívne dopady týchto skládok a ich ďalšie vytváranie, obec nevyhnutne potrebuje technológiu, ktorá bude nápomocná pri zväžaní a likvidácii tohto typu KO. Preto obec v I. fáze zlepšenia environmentálnej situácie, žiada o zabezpečenie MTF – Multifunkčného traktoru s príslušenstvom k tomuto účelu.

Cieľ: Zlepšiť environmentálnu situáciu v obci a eliminovať vznik ďalších nelegálnych skládok KO v katastri obce.

Oprávnené výdavky: Výdavky na zakúpenie technológie.

Oprávnení žiadatelia: obec Chrastince

Rozsah rozpočtu na projekt: 68 000 EUR (s DPH) + 4 500 EUR (s DPH) – vlastné zdroje

Zdroje financovania: EPFRV, Environmentálny fond - štátne zdroje, zdroje obce

„Likvidácia KO – bývalý areál poľnohospodárskeho družstva“

Zdôvodnenie: Miesto, kde vznikla skládka s nelegálne uloženým KO, bolo využívané na poľnohospodársku činnosť. Subjekt, ktorý využíval uvedenú lokalitu zanikol a nikto naďalej toto miesto nevyužíval ani neudržiaval. Postupne celý tento priestor začal chátrať a niektorí nezodpovední občania obce, tu postupne začali vytvárať nelegálne skládky KO. Aby sa zabránilo ďalšej tvorbe nezákonných skládok KO, obec zahájila proces systematickej likvidácie týchto skládok.

Cieľ: Likvidácia nelegálnych skládok KO s cieľom zamedziť znečisťovaniu podzemných vôd, znížiť environmentálne zaťaženie a ochranu životného prostredia, čo bude mať za následok zvýšenie životnej úrovne občanov. Cieľom je dosiahnuť čistejšie životné prostredie, zvýšiť ekologickú nezávadnosť územia.

Oprávnené výdavky: výdavky na projektovú dokumentáciu a celkovú realizáciu

Oprávnení žiadatelia: obec Chrastince

Rozsah rozpočtu na projekt: 33 000 EUR (s DPH) + 4 000 EUR (s DPH) zdroje obce

Zdroje financovania: EPFRV, Environmentálny fond - štátne zdroje, zdroje obce

DHZO (Dobrovoľný Hasičský Zbor Obce) - Dotácie z MV SR pre DHZO Chrastince“

Zdôvodnenie: Veľmi dobré tradície v obci má DHZ (Dobrovoľný Hasičský Zbor), ktorý tvorí základ pre DHZO o počte približne 25 členov. Táto jednotka je zaradená aj do štruktúry DPO SR a zabezpečujú aj úlohy súvisiace s požiarnou ochranou našej, ale i niektorých okolitých obcí. Pravidelne sa zúčastňujú súťaží, vrátane krajských, ale aj celoštátnych, kde dosahujú vynikajúce výsledky. Aby sme dokázali tento trend udržať, potrebujú sa udržiavať v dobrej fyzickej, psychickej kondícii a dobré podmienky k rozvíjaniu pohybových aktivít. Bez vytvorenia vhodných podmienok a finančnej podpory zo strany štátu, tento trend a zachovávanie týchto tradícií, by nebolo možné.

Cieľ: Zvýšiť technickú a technologickú vybavenosť DHZO, ako aj odbornú a inú spôsobilosť

Oprávnené výdavky: výdavky podľa zmluvy o poskytnutí dotácie

Oprávnení žiadatelia: obec Chrastince

Zdroje financovania: MV SR dotácia

Rozsah rozpočtu na 1 projekt: 700 EUR

Hasičské auto IVECO Daily - pre DHZO Chrastince

Cieľ: Zvýšiť technickú a technologickú vybavenosť DHZO, ako aj odbornú a inú spôsobilosť

Zdôvodnenie: Veľmi dobré tradície v obci má DHZ (Dobrovoľný Hasičský Zbor), ktorý tvorí základ pre DHZO o počte približne 25 členov. Táto jednotka je zaradená aj do štruktúry DPO SR a zabezpečujú aj úlohy súvisiace s požiarnou ochranou našej, ale i niektorých okolitých obcí. Pravidelne sa zúčastňujú súťaží, vrátane krajských, ale aj celoštátnych, kde dosahujú vynikajúce výsledky. Aby sme dokázali tento trend udržať, potrebujú sa udržiavať v dobrej fyzickej, psychickej kondícii a dobré podmienky k rozvíjaniu pohybových aktivít. Bez vytvorenia vhodných podmienok a finančnej podpory zo strany štátu, tento trend a zachovávanie týchto tradícií, by nebolo možné

Oprávnené výdavky: výdavky podľa zmluvy o poskytnutí dotácie

Oprávnení žiadatelia: obec Chrastince

Rozsah rozpočtu na projekt: 100 000 EUR

Zdroje financovania: MV SR dotácia

Protipovodňový prívies - pre DHZO Chrastince

Ciel': Zvýšiť technickú a technologickú vybavenosť DHZO, ako aj odbornú a inú spôsobil

Zdôvodnenie: Veľmi dobré tradície v obci má DHZ (Dobrovoľný Hasičský Zbor), ktorý tvorí základ pre DHZO o počte približne 25 členov. Táto jednotka je zaradená aj do štruktúry DPO SR a zabezpečujú aj úlohy súvisiace s požiarnou ochranou našej, ale i niektorých okolitých obcí. Pravidelne sa zúčastňujú súťaží, vrátane krajských, ale aj celoštátnych, kde dosahujú vynikajúce výsledky. Aby sme dokázali tento trend udržať, potrebujú sa udržiavať v dobrej fyzickej, psychickej kondícii a dobré podmienky k rozvíjaniu pohybových aktivít. Bez vytvorenia vhodných podmienok a finančnej podpory zo strany štátu, tento trend a zachovávanie týchto tradícií, by nebolo možné.

Oprávnené výdavky: výdavky podľa zmluvy o poskytnutí dotácie

Oprávnení žiadatelia: obec Chrastince

Rozsah rozpočtu na projekt: 15 000 EUR

Zdroje financovania: MV SR dotácia

2.17 Vízia

Globálny cieľ je rámcovou predstavou o tom, ako by mala obec v budúcnosti vyzeráť, aké miesto chce Chrastince zaujať v rámci regiónu. Globálny cieľ má vyjadrovať nie len želanú, ale zároveň aj možnú predstavu o budúcnosti obce a jednotlivé ciele Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce majú smerovať k jej naplneniu.

Stratégia obce Chrastince je prezentovaná strategickým rozvojovým cieľom, ktorý obsahuje 3 špecifické ciele rozdelené na opatrenia a aktivity. Opatrenia popisujú stav, ktorý sa realizáciou Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce má dosiahnuť. Aktivity definujú konkrétne oblasti rozvoja, na ktoré sa bude obec v budúcnosti zameriavať (konkrétne projekty).

Tézy pre víziu obce Chrastince

1. Výhodná poloha obce vo vzťahu k štátnej hranici s Maďarskou republikou.
2. Obec poskytuje možnosti stavať a bývať pre mladých.
3. Miestne komunikácie v obci sú kvalitné, sú vybudované chodníky veľa hlavnej cesty po celej dĺžke z oboch strán.
4. Väčšina občanov má záujem pracovať, má dostatočné pracovné zručnosti a kvalifikáciu a získa prácu v obci a jej blízkom okolí, ktorá je náležite finančne ohodnotená, čím sa buduje aj miestny kapitál a rastie kúpyschopnosť občanov.

5. Noví podnikatelia majú možnosti pre rozvoj svojich aktivít, dokážu využiť a zhodnotiť miestny prírodný potenciál pre rozvoj cestovného ruchu.
6. Obec poskytuje kvalitné podmienky pre bývanie, život aj voľný čas pre všetky vekové skupiny obyvateľov, je komplexne vybavená technickou aj environmentálnou infraštruktúrou, obchodná sieť, jej sortiment a ponuka drobných služieb sú podľa požiadaviek obyvateľov.
7. Obec pre svoj rozvoj využíva jej danosti a vzhľad.
8. Obec má vybudované komunitné centrum a vzdeláva marginalizovanú rómsku komunitu

Tvorcovia Programu rozvoja obce Chrastince si vytvorili nasledovnú víziu na obdobie rokov 2015 – 2024.

Obec Chrastince je infraštruktúralne vybavená, obyvatelia žijúci v obci sú spokojní s bývaním, majú dostatok dobre platenej práce a sú spokojní aj s trávením voľného času. Podnikatelia majú vytvorené dobré podmienky na prevádzkovanie svojich živností.

2.18 SWOT analýzy

SWOT analýza pomáha ujasniť si súčasnú situáciu a zhodnotiť súčasný rozvojový potenciál, jej základom je audit zdrojov.

Analýza silných a slabých stránok sleduje súčasný stav v obci na základe zisteného auditu zdrojov. Je to rozdelenie toho, čo v území práve teraz máme na oblasti v súčasnosti pozitívne a negatívne s vedomím, že nie všetko čo teraz považujeme za zlé musí takým byť v budúcnosti a naopak.

Analýza príležitostí a rizík (ohrození) sa sústreďuje na budúci rozvoj obce a hľadá preň najpravdepodobnejšie možnosti a príležitosti. Opäť vychádza z auditu zdrojov, ale aj z analýzy silných a slabých stránok. Je syntézou prípravy podkladov k rozhodnutiu, kam má územie v budúcnosti smerovať a s akými rizikami treba pritom rátať.

Pomocou SWOT analýzy získame poznanie, aké sú vnútorné faktory územia a jeho súčasný potenciál (silné a slabé stránky) a aké sú vonkajšie faktory územia (príležitosti a ohrozenia), ktoré môžu a majú vplyv na jeho rozvoj.

Silné stránky

Čo sa vám páči dnes vo vašej obci?

Prírodné, klimatické, pôdne pomery, poloha obce

- Vysoké zastúpenie ornej pôdy
- Rovinatý kataster - nadmorská výška 141 – 180 m n.m.
- Cenné časti prírody (Chránené vtáčie územie)
- Izolovaná poloha spôsobuje zachovanie svojskej identity obyvateľov, osídlenia či samotnej obce
- Prírodné danosti v spojitosti s tichým a nerušených prostredím tvoria bázu pre rekreačné prostredie

Technická a občianska vybavenosť, bytový fond

- Zavedený miestny vodovod v obci
- Zavedený separovaný zber komunálnych odpadov
- Verejné osvetlenie v obci, obecný rozhlas

- Obchod, matrika
- Kultúrny stánok, knižnica,
- Miestne asfaltové komunikácie v obci

Trh práce

- Obecný úrad
- Obchod
- Poľnohospodárska výroba
- Ponuka pomerne lacnej pracovnej sily prevažne v robotníckych a poľnohospodárskych profesiách
- Záujem aktívnych občanov o rozvoj obce
- Bohaté skúsenosti obce s úspešnými projektmi z EU zdrojov

Slabé stránky

Čo sa vám nepáči dnes vo vašej obci?

Prírodné, klimatické, pôdne pomery, poloha obce

- Nízke zastúpenie lesov
- Nízke zastúpenie vodných plôch
- Poloha excentrická od cesty II/527
- Väčšie dopravné vzdialenosti do väčších sídiel V. Krtíš 24 km, Šahy 28 km
- Nízka frekvencia autobusových spojov a poloha mimo hlavného cestného ťahu (2,5 km)
- Spádovitá odkázanosť (zdravotníctvo, obchody, banka) na okolité obce a na okresné mesto Veľký Krtíš

Technická a občianska vybavenosť, bytový fond

- Chýbajúca verejná kanalizácia
- Nevybudovaná čistiareň odpadových vôd
- Štátna cesta III. triedy s nedostatočnou zimnou i letnou údržbou
- Chýbajú stavebné pozemky pre výstavbu rodinných domov

Trh práce

- Neekonomická poľnohospodárska výroba nedáva pracovné príležitosti v požadovanom počte
- Malé šance zamestnať sa v blízkom okolí
- Zložitá a náročná dochádzková vzdialenosť do významnejších sídiel (Veľký Krtíš, Šahy a Lučenec)
- Narastajúca migrácia obyvateľov v produktívnom veku
- Zhoršuje sa veková skladba obyvateľstva (narastá podiel obyvateľov v poproduktívnom veku)
- Zlá sociálna situácia v obci v niektorých komunitách
- Chýbajúci prístup k úverom pre neziskové subjekty, začínajúcich podnikateľov a malé obce
- Vysoká miera nezamestnanosti a dlhodobá nezamestnanosť v obci aj v okrese Veľký Krtíš
- Chýbajúce nové zručnosti, hlavne jazyková znalosť, podnikateľské zručnosti a pod.

Príležitosti

Čo môže byť v budúcnosti príležitosť pre vašu obec?

- vidiecky turizmus
- naturálne, bio poľnohospodárstvo
- Regionálna značka HONT
- možnosti kvalitného bývania na vidieku

Ohrozenia

Čo môže v budúcnosti brániť rozvoju vašej obce?

- región s najväčšou nezamestnanosťou
- odľahlosť sídla

- dopravná izolovanosť sídla
- slabý postup okolitých obcí
- dlhodobá perspektíva zlepšenia základnej infraštruktúry životného prostredia

2.19 Problémová analýza

Zástupcovia obce Chrastince v spolupráci s realizačným tímom počas tvorby dokumentu identifikovali nasledovné problémy ako kľúčové pre riešenie v období najbližších 7 rokov:

- **nedobudovaná technická infraštruktúra a potreba rekonštrukcie existujúcej technickej infraštruktúry, využívanie obecného majetku** (kanalizácia a ČOV, miestne komunikácie, spevnené plochy a chodníky v obci, rekonštrukcia budov v majetku obce, verejná zeleň a verejné priestranstvá, odpadové hospodárstvo, alternatívne zdroje energií)
- **nedostatočný rozvoj hospodárskych a ekonomických aktivít** (vytvorenie podmienok pre turizmus, rozvoj služieb poskytovaných obcou, využitie voľných objektov a areálov na podnikanie, vytváranie pracovných miest v obci, podpora rozvoja podnikania)
- **nedostatočná úroveň sociálno-spoločenského prostredia** (vypracovanie územného plánu, vybudovanie športovísk, zavedenie organizovania pravidelne sa opakujúcich podujatí, vzdelávanie a informovanosť občanov, environmentálna výchova, tvorba miestnych partnerstiev v obci, sociálne veci a služby pre starších, zlepšenie sociálneho prostredia Rómov)

Za najväznejšie následky týchto problémov sa považuje:

- zhoršujúca sa kvalita života občanov obce v dôsledku chýbajúcej infraštruktúry,
- zlá sociálna situácia vyplývajúca z vysokej miery nezamestnanosti a akútneho nedostatku pracovných príležitostí
- migrácia mladých ľudí za prácou dočasne alebo natrvalo mimo obce aj do zahraničia (Maďarsko, Čechy, Nemecko, Rakúsko, Anglicko, Írsko).

Príčinami tohto stavu sú:

- nedostatok pracovných príležitostí priamo v obci, v blízkom okolí a v regióne,
- nízka úroveň využitia ponúkaných možností a daností obce,
- nedostatok finančných prostriedkov,
- nevyhovujúca legislatíva,
- prehlbovanie regionálnych rozdielov,
- dopravná izolovanosť obce od hlavnej cesty (štátna cesta II/527).

3. Programová časť

3.1 Stanovenie cieľov

Zmyslom tvorby predloženej stratégie je vytvoriť východiskové podmienky k aktivizovaniu obyvateľov a samosprávy k tomu, aby sa vlastnými silami snažili o zvýšenie kvality života na základe harmonického rozvoja daností obce. Formulovanie stratégie obce vychádza z analýzy jej hlavných problémov, zisťovania ich príčin a hľadania riešení na základe analýzy potenciálnych možností pre rozvoj, ako aj stanovených predpokladov a podmienok reálnosti splnenia definovaných cieľov. Stratégia je stanovená jedným strategickým cieľom a tromi špecifickými cieľmi, ktoré predstavujú pohľad do budúcnosti na najbližších 7 – 10 rokov. Je potrebné počítať s jeho pravidelnou 2 – 3 ročnou aktualizáciou.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Chrastince vytvára spoločnú stratégiu samosprávy, partnerov a obyvateľov s cieľom riešenia problémov obce. Na báze rozvoja obce možno vytvoriť platformu partnerstiev, formulovať stratégiu rozvoja, jej krátkodobé a dlhodobé

ciele, zabezpečiť dosiahnutie cieľov formou konkrétnych prostriedkov, zabezpečiť kvalitné riadenie procesu rozvoja.

Realizácia stratégie formulovaná strategickými cieľmi je naplňovaná konkrétnymi projektmi. Hospodársky a sociálny rozvoj je závislý od riešenia všetkých súvislostí a nadväzností s využitím všetkých výhod územia. Preto jednotlivé projekty musia zabezpečovať rozvoj v rôznych oblastiach činností.

3.2 Strategický cieľ

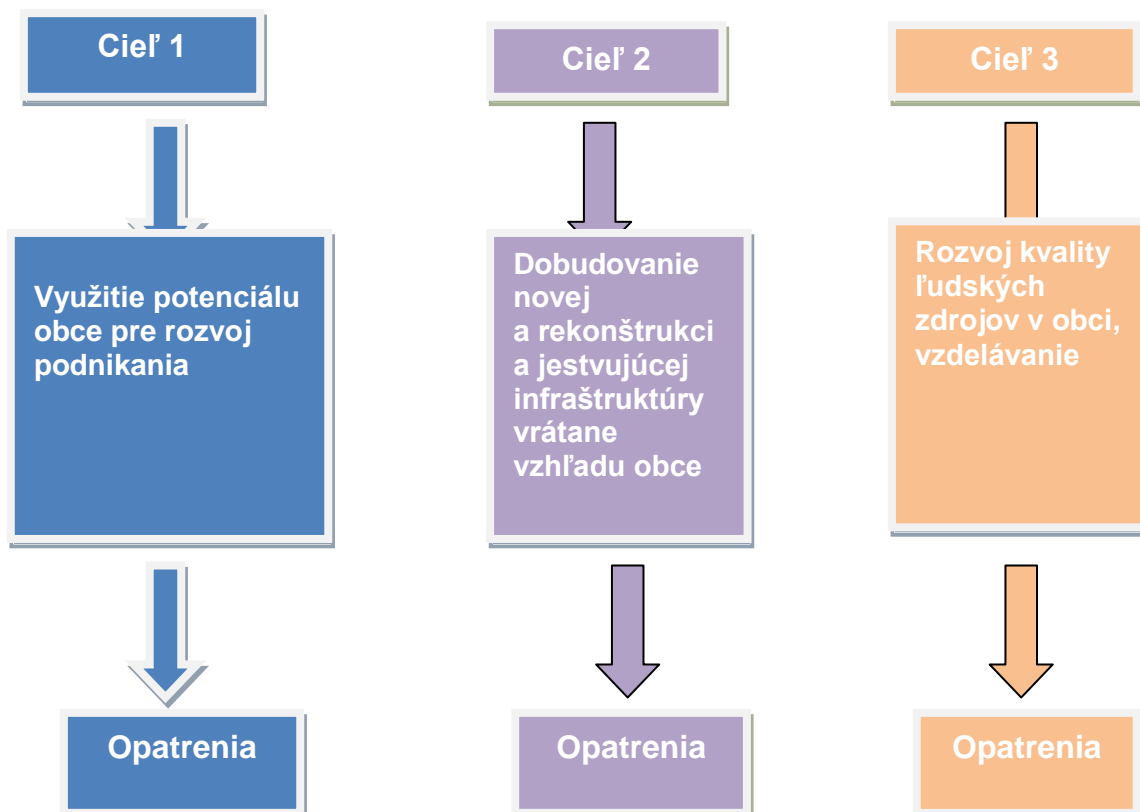
Pri strategickom plánovaní platí zásada: ciele musia mať zmysel, výsledky musia byť merateľné a opatrenia pre realizáciu musia byť splniteľné.

Na základe analýzy problémov v obci Chrastince bol stanovený nasledovný **strategický cieľ**:

Zabezpečiť vyvážený a trvalo udržateľný rozvoj obce Chrastince, ktorý bude zameraný hlavne na zachovanie na zlepšenie ekonomických a sociálnych podmienok života v obci. Základom rozvoja obce bude využitie jej potenciálu pomocou externých doplnkových zdrojov.

3.3 Špecifické ciele

Pre dosiahnutie tohto strategického cieľa si zástupcovia obce stanovili nasledovné tri základné špecifické ciele:

- rozvoj podnikania a služieb
- vytvorenie podmienok pre rozvoj vidieckeho cestovného ruchu
- rozvoj služieb a obchodu
- diverzifikácia podnikateľských činností

- dobudovanie novej infraštruktúry
- rekonštrukcia existujúcej infraštruktúry
- rozvoj bývania
- sociálne vzťahy, kultúra
- šport a trávenie voľného času

- škola a mládež
- podujatia
- kultúra
- informácie a informovanosť
- tvorba partnerstiev
- vnútorná správa
- rekvalifikačné kurzy v rôznych oblastiach (služby v CR, podnikanie, PC, jazyky)
- vzdelávanie špeciálne zamerané pre dlhodobo nezamestnaných občanov
- environmentálne vzdelávanie všetkých občanov v obci – detí, mládeže, dospelých a dôchodcov pre oblasť separovaného zberu a ochrany životného prostredia
- výchova a vzdelávanie rómskeho etnika
- rozvoj spolupráce na rôznych úrovniach
- vzdelávanie mladých ľudí
- výchova marginalizovanej komunity

Špecifický cieľ č. 1: Využitie potenciálu obce pre rozvoj podnikania

AKTIVITY (príklady projektov)

- akékoľvek pracovné príležitosti
- širší sortiment obchodov a služieb
- alternatívne zdroje energií, ich využitie
- pešia turistika, cykloturistika
- agroturistika, vidiecka turistika, poskytovanie ubytovania
- organizovanie rôznych podujatí pravidelne sa opakujúcich
- ekologické zhodnotenie bio odpadov
- využívanie obnoviteľných zdrojov energií vo verejnom aj súkromnom sektore
- diverzifikácia poľnohospodárskych činností

Špecifický cieľ č. 2: Dobudovanie novej a rekonštrukcia existujúcej infraštruktúry

AKTIVITY (príklady projektov)

- kanalizácia a ČOV

- chodníky, cesty
- zateplenie domov a obecných budov
- čisté verejné priestranstvo
- rozhlas, bezdrôtový rozhlas
- verejné osvetlenie
- stavebné pozemky
- zásobovanie obce tovarom
- lacné byty pre mladých
- vybudovanie cyklotrasy
- realizácia protieróznych a protipovodňových opatrení
- využívanie obnoviteľných zdrojov energií
- vybudovanie športového areálu
- vybudovanie kultúrno-spoločenského centra

Špecifický cieľ č. 3: Rozvoj kvality ľudských zdrojov v obci, vzdelávanie

AKTIVITY (príklady projektov)

- klub dôchodcov – vzdelávanie a kurzy
- podpora spoločenských organizácií
- lepší prístup k občanom
- internetové prednášky
- podpora mladých farmárov,
- komunitné centrum pre Rómov – vytvorenie a prevádzka
- kurzy jednoduchého turizmu
- komunitná sociálna práca

4. Realizačná časť

PRO obce obsahuje nasledovné časti:

- **analytickú časť** (pozostáva zo situačnej analýzy)
- **strategickú časť** (pozostáva z formulovania vízie, analýzy SWOT, strategických a špecifických cieľov a opatrení)
- **programovú a realizačnú časť** (pozostáva z akčného plánu s časovým harmonogramom a návrhom finančného zabezpečenia)
- **finančnú časť** (finančné zabezpečenie jednotlivých opatrení a aktivít, inštitucionálnej a organizačnej stránky realizácie PHSR), túto časť si bude obec pripravovať operatívne každý rok podľa aktuálnych možností získania finančných prostriedkov na jednotlivé projekty a podľa stavu pripravenosti projektovej dokumentácie a rozpočtu konkrétnych projektov

Akčný plán je podkladom k územnému priemetu jednotlivých konkrétnych projektových zámerov. Je to časť realizačná, ktorá pretvorí ciele a opatrenia na konkrétne výstupy investičného a neinvestičného charakteru. Je to krátkodobý plán (najlepšie na obdobie jedného roka), ktorý definuje prvé kroky pri plnení PHSR s ohľadom na jej momentálne finančné, personálne a technické kapacity a naliehavosť navrhnutých aktivít. Ide preto o akýsi doplnok k PHSR, ktorý je potrebné každoročne aktualizovať. Jeho plnenie by mal zabezpečovať koordinačný tím, prípadne vytvorené pracovné skupiny.

Akčný plán by mal obsahovať:

- zoznam najdôležitejších aktivít a projektov na najbližší rok, ich opis a odhad ich reálnych vyčísliteľných prínosov (napr. tvorba pracovných miest)
- harmonogram krokov, ktoré je potrebné podniknúť na realizáciu naplánovaných aktivít a projektov
- určenie realizačného tímu ku každej aktivite a projektu
- predpokladané zdroje financovania (vlastné a vonkajšie)
- pri aktualizovaných akčných plánoch je potrebné ešte doplniť zhodnotenie plnenia úloh obsiahnutých v predchádzajúcom akčnom pláne, stav naplánovaných projektov, pokrok, ktorý obec pri plnení PHSR dosiahla v uplynulom roku
- aktualizáciu faktov v situačnej analýze a analýze SWOT (ak sa medzičasom zmenili východiskové podmienky).

4.1 Rozpracovanie akčného plánu obce vrátane rozpočtu

Rámcové aktivity obce na obdobie 2015-2024 popisujú jednotlivé navrhované opatrenia. V popise je uvedené obdobie, zdroje financovania a tiež zodpovedná organizácia za podanie a realizáciu projektu. Reálnosť splnenia cieľov vychádza z rozpočtového auditu obce jej možností financovania, resp. spolufinancovania jednotlivých projektov. Ďalej je významne ovplyvnená časovým rámcom programovacieho obdobia, harmonogramom vyhlasovania jednotlivých výziev v rámci Operačných programov a pod. Je rámcovým prehľadom plánovaných opatrení obce Chrástince na celé programovacie obdobie.

Odporúčame po schválení všetkých programových dokumentov, aby obec zabezpečila vypracovanie akčného plánu na najbližšie obdobie, ktoré bude zároveň v súlade aj s vypracovanou projektovou dokumentáciou v prípade investičných aktivít. Rámcové aktivity budú rozpracované do štádia projektového zámeru.

Projektový zámer

A. NÁZOV PROJEKTU
B. PREDKLADATEĽ
1. Názov a adresa predkladateľa projektu:
2. Právna forma:
3. Kontaktná osoba:
4. Partneri projektu:
C. POPIS PROJEKTU
1. Odôvodnenie projektu:
2. Stručná charakteristika projektu:

3. Cieľové skupiny projektu
D. DOBA TRVANIA PROJEKTU (POČET MESIACOV REALIZÁCIE) projektu
E. PRIPRAVENOSŤ PROJEKTU NA REALIZÁCIU
F. ZDROJE FINANCOVANIA PROJEKTU

Pri príprave akčného plánu musia byť zodpovedané nasledovné otázky:

- **ČO** – výber jednotlivých krokov
Rozhodnutie o konkrétnych krokoch (aktivitách, projektoch), ktoré je potrebné realizovať so zameraním na stanovené priority
- **KTO** – stanovenie osobnej alebo inštitucionálnej zodpovednosti
Za každý projekt musí niekto (osoba alebo inštitúcia) prevziať osobnú zodpovednosť. Projekty, za ktoré nebude nikto zodpovedný sa nebudú realizovať.
- **KDE** – určenie miesta realizácie
Výber najvhodnejšieho miesta, kde sa projekt bude fyzicky realizovať.
- **KEDY** – určenie času realizácie
Každý projekt treba naplánovať v reálnom čase, a to nie len termínom realizácie, ale aj potrebného časového rozpätia na realizáciu. Všetky projekty nie je možné realizovať naraz, niektoré musia predchádzať a niektoré budú doplnené počas realizácie.
- **KOLKO** – stanovenie nákladov

4.1. Súhrnný prehľad projektov obce Chrastince

Zameranie projektu (názov vystihujúci názov)	Predpokladaný termín realizácie	Predpokladané náklady v EUR	Hlavný ukazovateľ výsledku	Stav pripravenosti projektového zámeru (PD áno/nie)	Priorita zámeru (cieľ)
Vypracovanie projektovej dokumentácie pre investičné projekty a spracovanie územnoplánovacích podkladov podľa potreby	2016 - 2020	15 000	Počet spracovaných dokumentácií		2
Vybudovanie Kanalizačnej sústavy s čistiarnou odpadových vôd (ČOV)	2016 - 2024	2 mil.	km		2
Oprava miestnych komunikácií a rekonštrukcia chodníkov v obci	2016 - 2024	60 000	km, m		2
Vybudovanie a rekonštrukcia verejného osvetlenia	2016 - 2024	15 000	Počet svietidiel		2
Vybudovanie a rekonštrukcia miestneho rozhlasu	2016 - 2024	20 000	Počet ampliónov		2
Areál kultúrno-spoločenského centra v obci Chrastince Výstavba športového areálu a multifunkčného a detského ihriska	2016 - 2024	60 000	m ²		2
Zberný dvor separovaného odpadu - Chrastince	2016 - 2024	300 000	m ²		2
Vybudovanie – protipovodňovej Retenčnej nádrže	2016 - 2024	300 000	m		2

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Chrastince na roky 2015 - 2024

Zameranie projektu (názov vystihujúci názov)	Predpokladaný termín realizácie	Predpokladané náklady	Hlavný ukazovateľ výsledku	Stav pripravenosti projektového zámeru (PD áno/nie)	Priorita zámeru (cieľ)
Rekonštrukcia budovy OcÚ - zlepšenie energetickej efektívnosti budovy	2016 - 2024	230 000	m ²		2
Rekonštrukcia zvonice	2016 - 2024	30 000	m ²		2
Spracovanie propagačného a informačného materiálu o obci a aktivitách v obci „Obecné noviny“	2016 - 2024	5 000	Počet kusov, počet strán		2
Zapojenie sa do národného projektu „Podpora opatrovateľskej služby“	2016 - 2024		počet		2
Zapojenie sa do národného projektu „Terénna sociálna práca“	2016 - 2024		počet		2
Vybudovanie obecnej oddychovej zóny	2016 - 2024	60 000	m ²		2
Verejné priestranstvá a parky v obci Chrastince	2016 - 2024	25 000	m ²		2
Likvidácia divokej skládky odpadu v katastrálnom území obce	2016 - 2024	100 000	Tony odpadu		2

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Chrastince na roky 2015 - 2024

Zameranie projektu (názov vystihujúci názov)	Predpokladaný termín realizácie	Predpokladané náklady	Hlavný ukazovateľ výsledku	Stav pripravenosti projektového zámeru (PD áno/nie)	Priorita zámeru (cieľ)
Hasičská zbrojnica – Dobrovoľný hasičský zbor obce Chrastince	2016 - 2024	100 000	m ²		2
Dotácie z MV SR pre Dobrovoľný hasičský zbor obce Chrastince – priebežne ročne	2016 - 2024	2 000	Na projekt		2
Podpora inovácie a konkurencieschopnosti nových a jestvujúcich podnikateľských aktivít	2016 - 2024		Počet podporených podnikateľov, počet nových pracovných miest		1
Rozvoj ľudských zdrojov - rekvalifikačné kurzy, vzdelávanie v základnej škole – v oblasti PC, cudzích jazykov, záujmové krúžky, rekvalifikácie nezamestnaných, environmentálne vzdelávanie	2016 - 2024		Počet preškolených osôb, počet kurzov		3
Využívanie obnoviteľných zdrojov energie	2016 - 2024		kWh ušetrenej energie		1,2
Vzdelávanie marginalizovanej rómskej komunity	2016 - 2024		Počet preškolených osôb, počet kurzov		3
Diverzifikácia poľnohospodárskych činností	2016 - 2024		Počet podporených podnikateľov, počet nových pracovných miest		1

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Chrastince na roky 2015 - 2024

Zameranie projektu (názov vystihujúci názov)	Predpokladaný termín realizácie	Predpokladané náklady	Hlavný ukazovateľ výsledku	Stav pripravenosti projektového zámeru (PD áno/nie)	Priorita zámeru (cieľ)
Vybudovanie a vybavenie komunitného centra resp. denného stacionáru	2016 - 2024	50 000	Na projekt, m ²		2

4.1.3 Vzor súhrnnej tabuľky všetkých projektov

Na začiatku každého roka si obec pripraví aktuálne takúto tabuľku, ktorá bude v súlade so spracovanými projektovými dokumentáciami a rozpočtami k jednotlivým investičným akciám.

Špecifický cieľ	Opatrenie	Názov projektu	Garant projektu	Pripravenosť projektu	Rozpočet	Zdroj financovania	Spolufinancovanie	Termín
z PHSR	z PHSR	Napr. podľa názvu PD	Zodpovedná osoba, inštitúcia	Spracovaná PD Stavebné povolenie List vlastníctva	Celkový rozpočet	Operačný program, Nadácia, Štátny zdroj,...	%, Sk vlastné, úver,...	Dátum

4.2 Merateľné ukazovatele – monitoring

Medzi kľúčové činnosti a procesy nevyhnutné pre správne zabezpečenie implementácie PHSR patria aj monitorovanie a hodnotenie na úrovni programu i jednotlivých projektov. Základom nového strategického prístupu v oblasti monitoringu a hodnotenia pre programové obdobie 2014 – 2020 je **dôraz kladený na jasné definovanie cieľov a orientácia na výsledky intervencií**. Jednotné a správne porozumenie nového výsledkovo orientovaného prístupu k politike súdržnosti EÚ je kľúčovým faktorom efektívnej prípravy a realizácie programového obdobia 2014 - 2020. Premenu plánovaných vstupov, výstupov a výsledkov na skutočné vstupy, výstupy a dosiahnuté výsledky prostredníctvom výberu a implementácie projektov možno pozorovať v reálnom čase pomocou monitorovacích mechanizmov. Monitorovanie, ktorého dominantným nástrojom sú merateľné ukazovatele, je teda zamerané predovšetkým na sledovanie efektivity implementačných a riadiacich mechanizmov programu a na dosahovanie cieľov programu. Monitorovanie je systematické a pravidelné zbieranie, analyzovanie a používanie informácií pre účely manažovania a rozhodovania. Monitorovanie splnenia Programu je možné na základe vyhodnotenia výsledkov ukazovateľov za jednotlivé cieľové oblasti. Indikátory budú presne stanovené v jednotlivých realizačných projektoch.

Hodnotenie predstavuje proces, ktorý systematicky skúma prínos z realizácie PHSR a jeho súlad s cieľmi stanovenými v Programe a analyzuje účinnosť realizačných procesov a vhodnosť nastavenia jednotlivých opatrení a pripravuje odporúčania na zvýšenie ich efektívnosti. Počas programového obdobia (roky 2014 – 2020) sa odporúča vykonávať priebežné hodnotenia a po ukončení programového obdobia, tzv. následné hodnotenie. Výsledky sa zverejňujú podľa platných predpisov o prístupe k informáciám. Proces hodnotenia z hľadiska jeho vykonávania je rozdelený na interné a externé hodnotenie. Pri internom hodnotení je v procese hodnotenia realizovaný vlastnými (internými) kapacitami subjektu zodpovedného za administratívne zabezpečenie realizácie PHSR, naopak na externom hodnotení sa podieľa externý subjekt (iná právnická alebo fyzická osoba).

Priebežné hodnotenie

Proces priebežného hodnotenia má formu série hodnotení, ktorých cieľom je kontinuálne počas implementácie Programu skúmať rozsah, do akého sa využili prostriedky, skúmať efektívnosť a účinnosť programovania a sociálno-ekonomický dopad. Zároveň identifikuje faktory, ktoré prispeli k úspechu alebo neúspechu implementácie Programu vrátane udržateľnosti a identifikovania vhodných postupov. Hodnotenie sa vykonáva systematicky a priebežne počas celého trvania Programu. Priebežné hodnotenia sa odporúča vykonávať raz ročne. Základnými podkladmi pre prípravu hodnotenia sú monitorovacie správy projektov realizovaných v rámci príslušného PHSR. Priebežné správy o implementácii sú predkladané obecnému zastupiteľstvu.

Následné hodnotenie

Následné hodnotenie skúma rozsah, v akom sa využili zdroje, účinnosť a efektívnosť programovania a sociálno-ekonomický vplyv. Následné hodnotenie určí faktory, ktoré prispeli k úspechu alebo neúspechu vykonávania PHSR a určí osvedčené postupy. Výstupom následného hodnotenia je Záverečná správa o hodnotení PHSR obce. Hodnotiace obdobie pri následnom hodnotení predstavuje obdobie celej realizácie Programu, tzv. programové obdobie.

Finančné zabezpečenie jednotlivých opatrení a rámcových aktivít

Finančný plán predstavuje východiská pre financovanie PHSR obce na roky 2016 - 2024. Východiskami pre stanovenie finančného rámca sú indikatívne finančné požiadavky pre realizáciu konkrétnych projektov. Podrobnejšie informácie o finančnom zabezpečení realizácie konkrétnych projektových návrhov, v súlade s kompetenciami samosprávy, budú súčasťou projektového záznamníka.

V súlade so Zákonom o podpore regionálneho rozvoja (Zákon č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších predpisov) je regionálny rozvoj na území SR financovaný z viacerých zdrojov, z ktorých hlavnými zdrojmi sú:

- zdroje štátneho rozpočtu,
- štátnych účelových fondov,
- rozpočty VÚC a rozpočty miestnej samosprávy a
- iné zdroje (PPP, úvery).

Doplňovým zdrojom finančného zabezpečenia podpory regionálneho rozvoja sú prostriedky Európskej únie na to určené.

5. Možnosti získania zdrojov na realizáciu rámcových aktivít

Európsky fond regionálneho rozvoja (ERDF)

Európsky fond regionálneho rozvoja (ERDF) sa zameriava na posilnenie hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti v Európskej únii odstraňovaním nerovností medzi regiónmi. ERDF podporuje regionálny a miestny rozvoj a prispieva tak k všetkým tematickým cieľom podrobným stanovením priorít na zvýšenie dôrazu na:

- výskum, vývoj a inovácie,
- zlepšenie prístupu k informačným a komunikačným technológiám a zvýšenie ich kvality,
- zmenu klímy a prechod na nízkouhlíkové hospodárstvo,
- obchodnú podporu malých a stredných podnikov,
- služby vo všeobecnom hospodárskom záujme,
- telekomunikačnú, energetickú a dopravnú infraštruktúru,
- posilňovanie inštitucionálnych kapacít a účinnej verejnej správy,
- zdravotnícku, vzdelávaciu a sociálnu infraštruktúru a
- udržateľný rozvoj miest.

POSILNENIE DÔRAZU NA TEMATICKÉ CIELE

Aby sa zaistilo, že sa investície EÚ sústredia na tieto priority, stanovujú sa minimálne pridelené prostriedky v niekoľkých prioritných oblastiach. Napríklad v rozvinutejších a prechodných regiónoch by sa malo na vnútroštátnej úrovni vyčleniť minimálne 80 % zdrojov z EFRR na energetickú účinnosť a obnoviteľné zdroje, inovácie a podporu malých a stredných podnikov, z ktorých by sa malo na energetickú účinnosť a obnoviteľné zdroje vyčleniť aspoň 20 %. Menej rozvinuté regióny si budú môcť vybrať zo širšieho rozsahu investičných priorít vzhľadom na ich širšie potreby rozvoja. Na energetickú účinnosť a obnoviteľné zdroje, inovácie a podporu malých a stredných podnikov však budú musieť vyčleniť aspoň 50 % zdrojov z EFRR.

POSILNENIE ÚZEMNEJ SÚDRŽNOSTI

Navrhané nariadenie prináša zvýšenie dôrazu na udržateľný rozvoj miest. Ten by sa mal dosiahnuť vyčlenením minimálne 5 % zdrojov z EFRR na udržateľný rozvoj miest, vytvorenie platformy na rozvoj miest na podporu zvyšovania budovania kapacít a výmeny skúseností a prijatím zoznamu miest, kde sa vykonávajú integrované činnosti pre udržateľný rozvoj miest. Návrh obsahuje aj podporu inovačných postupov v oblasti udržateľného rozvoja miest, ktorá je obmedzená na 0,2 % ročného objemu finančných prostriedkov.

Mimoriadnu pozornosť treba venovať oblastiam so špecifickými prírodnými a demografickými charakteristikami s osobitným vyčlenením ďalších finančných prostriedkov pre najodľahlejšie a málo zaľudnené regióny. Najmenej 50 % týchto vyčlenených finančných prostriedkov sa musí vyčleniť na činnosti, ktoré prispievajú k diverzifikácii a modernizácii hospodárstiev najodľahlejších regiónov s osobitným dôrazom na výskum a inovácie, informačné a komunikačné technológie a konkurencieschopnosť malých a stredných podnikov.

Európsky sociálny fond (ESF)

Okrem toho, že prispieva k hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti, ESF je hlavným nástrojom na investície do ľudí. Zlepšuje pracovné príležitosti európskych občanov, podporuje lepšie vzdelávanie a zlepšuje situáciu najzraniteľnejších obyvateľov ohrozených chudobou. Nariadenie navrhuje, aby sa ESF v Únii zamerlal na štyri tematické ciele:

- podporu zamestnanosti a podporou pracovnej mobility,
- podporu sociálneho začleňovania a boja proti chudobe,
- investície do vzdelávania, zručností a celoživotného vzdelávania a
- posilňovanie inštitucionálnych kapacít a účinnej verejnej správy.

ESF by však mal prispievať aj k iným tematickým cieľom, ako napríklad k podpore prechodu na nízkouhlíkové hospodárstvo, ktoré by zohľadňovalo klímu a účinne využívalo zdroje, k posilneniu využívania informačných a komunikačných technológií, podpore výskumu, technologického vývoja a inovácií a zlepšeniu konkurencieschopnosti malých a stredných podnikov.

POSILNENIE DÔRAZU NA TEMATICKÉ CIELE

V súlade so záväzkom EÚ k začleňujúcemu rastu by sa aspoň 20 % zdrojov ESF malo vyčleniť na podporu sociálneho začleňovania a boja proti chudobe. Okrem toho by sa programy mali sústrediť na financovanie obmedzeného počtu takzvaných investičných priorít, ktoré určujú podrobnosti každého tematického cieľa.

POSILNENIE PARTNERSTVA

Návrh obsahuje konkrétne ustanovenia na posilnenie partnerstva a podporu aktívnej účasti sociálnych partnerov a mimovládnych organizácií na investíciách ESF. Požaduje, aby sa primerané množstvo prostriedkov z ESF vyčlenilo na budovanie kapacít na činnosť sociálnych partnerov a mimovládnych organizácií v menej rozvinutých regiónoch.

POSILNENIE SOCIÁLNYCH INOVÁCIÍ A NADNÁRODNEJ SPOLUPRÁCE

Činnosti v oblasti sociálnych inovácií a nadnárodnej spolupráce sa podporujú prostredníctvom zvýšenej sadzby spolufinancovania určených prioritných osí, prostredníctvom osobitných opatrení v oblasti programovania a monitorovania a prostredníctvom silnejšej úlohy Komisie pri výmene a šírení osvedčených postupov a spoločných činností v rámci Únie.

POSILNENIE DÔRAZU NA VÝSLEDKY

S cieľom zlepšiť účinnosť zásahov ESF sa uvažuje o osobitných ustanoveniach na zaistenie sústredenia zdrojov. Okrem toho sa zavádzajú spoločné ukazovatele, ktoré umožnia podrobnejšie monitorovanie a uľahčia posudzovanie vplyvu investícií ESF na úrovni EÚ.

ZJEDNODUŠENIE SYSTÉMU UPLATŇOVANIA

Návrh nariadenia navrhuje zjednodušené možnosti nákladov na uľahčenie využívania ESF najmä malými hospodárskymi subjektmi. Okrem toho navrhuje, aby v prípade malých hospodárskych subjektov mali členské štáty povinnosť využívať štandardné váhy jednotkových nákladov alebo paušálne náklady. To by mohlo znížiť administratívne zaťaženie až v 50 % projektov.

ZVÝŠENÉ VYUŽÍVANIE FINANČNÝCH NÁSTROJOV

Zavádzajú sa konkrétne ustanovenia pre finančné nástroje, ktoré majú povzbudiť členské štáty a regióny, aby využívali ESF a zvýšili tak jeho kapacitu na financovanie činností na podporu zamestnanosti, vzdelávania a sociálneho začleňovania.

Miestny rozvoj riadený spoločenstvom

V priebehu minulých 20 rokov sa prístup LEADER (1) v oblasti miestneho rozvoja riadeného spoločenstvom (CLLD) – založený na skúsenostiach iniciatívy financovanej zo štrukturálnych fondov EÚ, ktorý mal pomôcť zúčastneným stranám vo vidieckych oblastiach zhodnotiť dlhodobý potenciál ich miestneho regiónu – ukázal ako efektívny a účinný nástroj pri uskutočňovaní rozvojových politík. Európska komisia podporuje túto realizačnú metódu aj prostredníctvom ďalších iniciatív Spoločenstva, akými sú iniciatívy URBAN (2) a EQUAL (3). Pokiaľ ide o prístup LEADER, ktorý EÚ sústavne podporuje od roku 1991, tento prístup sa stal dôležitým prvkom rozvojovej politiky vidieka a je akceptovaný v celej Európe. Od roku 2007 je miestny rozvoj nástrojom uskutočňovania politiky aj v odvetví európskeho rybného hospodárstva. Návrh nariadenia o budúcom nástroji CLLD sa zakladá na prístupe LEADER a týka sa všetkých fondov začlenených do spoločného strategického rámca – Európsky fond regionálneho rozvoja (EFRR), Európsky sociálny fond (ESF), Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka (EPFRV), Európsky fond námorného a rybného hospodárstva (EFNRH) a Kohézny fond (KF) – na programové obdobie rokov 2014-2020 (fondy SSR).

CLLD je nástroj, ktorý sa má využívať špeciálne na subregionálnej úrovni a ktorý dopĺňa ďalšiu rozvojovú podporu na miestnej úrovni. CLLD môže mobilizovať a zapájať miestne spoločenstvá a organizácie, aby prispeli k dosiahnutiu cieľov stratégie Európa 2020 v oblasti inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu, v oblasti podpory územnej súdržnosti a dosahovania konkrétnych politických cieľov.

Hlavné ciele návrhu Komisie sú zjednodušiť a rozšíriť využívanie nástroja CLLD ako rozvojového nástroja. Návrhy CLLD budú:

- vyzývať miestne spoločenstvá, aby vytvárali integrované prístupy zhora nadol v podmienkach, keď treba reagovať na územné a miestne problémy, ktoré si vyžadujú štrukturálnu zmenu;
- budovať kapacity spoločenstva a podporovať inovácie (vrátane sociálnych inovácií), podnikanie a možnosti zmien podporou rozvoja a objavovaním nevyužitého potenciálu v rámci spoločenstiev a území;
- podporovať vlastníctvo na úrovni spoločenstva zvyšovaním účasti v rámci spoločenstiev a budovať zmysel pre zapojenie sa a vlastníctvo, ktoré zvyšujú účinnosť politík EÚ; a

- pomáhať viacúrovňovej správe poskytnutím spôsobu, ktorým sa miestne spoločenstvá budú v plnej miere podieľať na určovaní charakteru realizácie cieľov EÚ vo všetkých oblastiach.

ZÁSADNÉ PRVKY MIESTNEHO ROZVOJA RIADENÉHO SPOLOČENSTVOM

Miestne akčné skupiny by mali tvoriť zástupcovia miestnych verejných a súkromných spoločensko-hospodárskych záujmov, ako napríklad podnikatelia a ich združenia, miestne orgány, susedské alebo vidiecke združenia, občianske skupiny (napríklad zástupcovia menších, starších občanov, žien či mužov, mládeže, podnikateľov atď.), komunitné a dobrovoľnícke organizácie atď. Zástupcovia občianskej spoločnosti a partneri zo súkromného sektora by mali mať najmenej 50 % rozhodovacích právomocí a žiadna záujmová skupina by samotná nemala mať viac než 49 % hlasov. Stratégie pre miestny rozvoj musia byť v súlade s príslušnými programami fondov SSR, prostredníctvom ktorých sú podporované. Mali by určiť oblasť a obyvateľstvo, ktorých sa stratégia týka, vykonať analýzu rozvojových potrieb a potenciálu danej oblasti vrátane analýzy silných a slabých stránok, príležitostí a hrozieb (SWOT analýzu) a popísať ciele, rovnako ako integračný a inovačný charakter stratégie vrátane cieľov pre výstupy a výsledky. Stratégie by mali zahŕňať aj akčný plán, ktorý ukazuje, ako sa ciele premietnu do konkrétnych projektov, prevádzkových a monitorovacích opatrení a finančného plánu.

Operačné programy pre programové obdobie 2014 - 2020

Názov Operačného programu	Riadiaci orgán
Výskum a vývoj	Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu a Ministerstvo hospodárstva
Integrovaná infraštruktúra	Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja
Ľudské zdroje, zamestnanosť a inklúzia	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny
Kvalita životného prostredia	Ministerstvo životného prostredia
Integrovaný regionálny operačný program	Ministerstvo vnútra
Efektívna verejná správa	Ministerstvo vnútra

Program rozvoja vidieka

Program rozvoja vidieka 2014 – 2020 je dokumentom, na základe ktorého bude poskytovaná pomoc z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka v programovacom období 2014 – 2020. Napĺňa tri hlavné ciele:

- konkurencieschopnosť poľnohospodárstva, potravinárstva a lesníctva,
- udržateľné využívanie prírodných zdrojov a opatrenia v oblasti klímy,
- vyvážený územný rozvoj vidieckej ekonomiky.

Opatrenie 7: Základné služby a obnova dedín vo vidieckych oblastiach (čl. 20)

Podopatrenie: 7.2 Podpora investícií do budovania, zlepšenia alebo rozšírenia všetkých typov malej infraštruktúry vrátane investícií do obnoviteľných zdrojov energie a úspor energie

Názov operácie: Investície do vytvárania, zlepšovania alebo rozširovania všetkých druhov infraštruktúr malých rozmerov

Popis operácie: investície budú zamerané na nasledovné oblasti:

- miestne kanalizácie, vodovody, alebo čistiarne odpadových vôd,
- miestne komunikácie (len v malom rozsahu, ktorý prispeje k prepojeniu oblasti, ekonomickému rozvoju, oživeniu danej oblasti), lávky, mosty, chodníky a záchytné parkoviská, autobusové zastávky, odvodňovacie kanále, prehlbovanie existujúcich obecných studní,
- zlepšenie vzhľadu obcí – úprava a tvorba verejných priestranstiev, námestí, parkov a pod.

Príjemca pomoci:

- obce vo vidieckych oblastiach s počtom obyvateľov do 1 000 (vrátane),
- pri investíciách do kanalizácií a ČOV - obce vo vidieckych oblastiach s počtom obyvateľov do 1000 (vrátane) s výnimkou obcí, ktoré sú súčasťou aglomerácie nad 2000 EO ako aj aglomerácie pod 2000 EO, ktorá zasahuje do chránených vodohospodárskych oblastí,
- združenia obcí s právnou subjektivitou (s priemerným počtom obyvateľov do 1 000 (vrátane).

Výška a miera podpory:

- 100 % s maximálnym limitom 300 000 €, možnosť poskytnutia zálohovej platby do výšky 50 % oprávnených nákladov.

Podopatrenie: 7.3 Podpora infraštruktúry širokopásmového internetu vrátane jej budovania, zlepšenia a rozšírenia, podpora pasívnej infraštruktúry širokopásmového internetu a zabezpečenie prístupu k širokopásmovému internetu a verejnému e-governmentu

Názov operácie: Budovanie širokopásmového internetu

Popis operácie:

- vytvorenie prístupu k širokopásmovému internetu prostredníctvom budovania prístupových sietí, vrátane zriadenia verejne prístupného miesta.

Príjemca pomoci:

- obce vo vidieckych oblastiach do 500 obyvateľov (vrátane), definované ako biele miesta z hľadiska pokrytia širokopásmovým internetom,
- združenia obcí s právnou subjektivitou (tvorené z obcí do 500 obyvateľov, ktoré sú definované ako biele miesta z hľadiska pokrytia širokopásmovým internetom.

Výška a miera podpory:

- 100 % s maximálnym limitom 300 000 €, možnosť poskytnutia zálohovej platby do výšky 50 % oprávnených nákladov.

Podopatrenie: 7.4 Podpora investícií do zriaďovania, zlepšenia alebo rozšírenia miestnych základných služieb pre vidiecke obyvateľstvo vrátane služieb v oblasti voľného času a kultúry a do súvisiacej infraštruktúry

Názov operácie: Vytváranie, zlepšovanie alebo rozširovanie miestnych služieb vrátane voľného času a kultúry a súvisiacej infraštruktúry

Popis operácie:

- investície súvisiace so zlepšovaním vzhľadu obcí a s vytváraním podmienok pre trávenie voľného času vrátane príslušnej infraštruktúry – napr. úprava verejných priestranstiev, tvorba parkov, športovísk a detských ihrísk, amfiteátrov, investície do rekonštrukcie nevyužívaných objektov v obci pre komunitnú/spolkovú činnosť vrátane rekonštrukcie existujúcich kultúrnych domov,
- investície do domov smútku vrátane ich okolia,
- investície súvisiace so zvyšovaním kvality života obyvateľov – investície spojené s odstraňovaním malých tzv. divokých skládok odpadov resp. opusteného odpadu,
- Investície súvisiace so zvýšením bezpečnosti a prevencie proti vandalizmu na verejných priestoroch (montáž kamerových systémov a iných bezpečnostných prvkov),
- investície súvisiace s vytváraním podmienok pre rozvoj podnikania – rekonštrukcie nevyužívaných objektov v obci pre podnikateľskú činnosť, výstavba/ rekonštrukcia tržníc pre podporu predaja miestnych produktov a pod.,
- investície do využívania OZE vrátane investícií spojenými s úsporou energie ako súčasť investícií do miestnych služieb (napr. vybudovanie kotolne na OZE v rámci rekonštrukcie kultúrneho domu a pod.).

Príjemca pomoci:

- obce vo vidieckych oblastiach s počtom obyvateľov do 1000 (vrátane),
- združenia obcí s právnou subjektivitou (s priemerným počtom obyvateľov do 1 000 (vrátane)).

Výška a miera podpory:

- 100 % s maximálnym limitom 300 000 €, možnosť poskytnutia zálohovej platby do výšky 50 % oprávnených nákladov.

Podopatrenie: 7.5 Podpora investícií pre verejné využívanie rekreačnej infraštruktúry, informačnej a drobnej infraštruktúry cestovného ruchu

Názov operácie: Rozvoj vidieckeho cestovného ruchu

Popis operácie:

- investície, ktoré súvisia s vytvorením, udržiavaním, obnovou a skvalitňovaním turisticky zaujímavých objektov, bodov a miest vrátane príslušnej infraštruktúry – miestne kultúrne, historické, prírodné a iné objekty a zaujímavosti, zriadenie múzejných a galerijných zariadení a pod.,
- investície do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a informačných tabúl' v turistických lokalitách na verejné využitie, budovanie drobných obslužných zariadení pre turistov, informačné body, smerové tabule, KIOSKy a pod.,
- budovanie, rekonštrukcia náučných chodníkov, cykloturistických chodníkov, ich napojenie na náučné chodníky, budovanie doplnkovej infraštruktúry (odpočinkové miesta, prístrešky, stojany na bicykle a pod.), výstavba vyhladkových veží, budovanie, údržba a obnova cykloturistického značenia na existujúcich cykloturistických trasách a pod.

Príjemca pomoci:

- obce vo vidieckych oblastiach s počtom obyvateľov do 1 000 (vrátane);

- združenia obcí s právnou subjektivitou (s priemerným počtom obyvateľov do 1 000 (vrátane)).

Výška a miera podpory:

- 100 % s maximálnym limitom 300 000 €, možnosť poskytnutia zálohovej platby do výšky 50 % oprávnených nákladov.

Externé finančné zdroje

Finančný mechanizmus EHP a Nórsky finančný mechanizmus

Úrad vlády
www.eeagrants.sk

- prispôsobenie sa zmene klímy
- fond pre MNO
- miestne a regionálne iniciatívy na zníženie národných nerovností a podporu sociálnej inklúzie
- ochrana a revitalizácia kultúrneho a prírodného dedičstva
- štipendiá
- zelené inovácie v priemysle
- globálny fond pre dôstojnú prácu a tripartitný dialóg
- cezhraničná spolupráca
- domáce a rodovo podmienené násilie

Švajčiarsky finančný mechanizmus

Úrad vlády
www.swisscontribution.sk

- bezpečnosť a stabilita
- životné prostredie a infraštruktúra
- súkromný sektor
- ľudský a sociálny rozvoj

Program cezhraničnej spolupráce Slovenská republika - Maďarská republika

www.husk.eu

Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR

Program celoživotného vzdelávania

Leonardo
<http://web.saaic.sk/>

- podpora nadnárodnej mobility žiakov stredných odborných škôl, ľudí na trhu práce, zamestnaných aj nezamestnaných, a odborníkov a osôb zodpovedných za odbornú prípravu alebo ľudské zdroje, a tým získať, zvýšiť a rozšíriť svoje pracovné a odborné spôsobilosti, zručnosti a kompetencie v danej oblasti

Program „Mládež v akcii“

Iuventa
www.iuventa.sk

- podpora nadnárodnej mobility žiakov stredných odborných škôl, ľudí na trhu práce, zamestnaných aj nezamestnaných, a odborníkov a osôb zodpovedných za odbornú prípravu alebo ľudské zdroje, a tým získať, zvýšiť a rozšíriť svoje pracovné a odborné spôsobilosti, zručnosti a kompetencie v danej oblasti

Program „Občania pre Európu“

EACEA (Education, Audiovisual and Culture Executive Agency)
http://eacea.ec.europa.eu/index_en.php

- poskytovať občanom príležitosť spolupodieľať sa na budovaní vzájomne prepojenej Európy a rozvíja občianstvo EÚ, rozvíjať povedomie európskej identity založenej na spoločných hodnotách, histórii a kultúre

Podpora bývania	
ŠFRB www.sfrb.sk	- Štátny fond rozvoja bývania je účelový fond na financovanie štátnej podpory pri rozširovaní a zveľaďovaní bytového fondu, ktorá sa realizuje v prevažnej miere formou poskytovania výhodných dlhodobých úverov
SLOVAK AID	
Slovenská agentúra pre medzinárodnú rozvojovú spoluprácu www.slovakaid.sk	- Podpora činností a opatrení zameraných na podporu trvalo udržateľného rozvoja v rozvojových krajinách na realizáciu dvojstrannej, trojstrannej, mnohostrannej oficiálnej rozvojovej pomoci a humanitárnej pomoci
Vyšehradský fond	
Medzinárodný vyšehradský fond http://visegradfund.org/	- Podpora rozvoja užšej spolupráce medzi občanmi a inštitúciami v regióne, ako aj medzi krajinami V4 a ďalších krajín. Grant je možné získať na podporu spoločných kultúrnych, vedeckých a vzdelávacích projektov, výmen mládeže, cezhraničných projektov a propagácie cestovného ruchu

5.1 Finančný plán programu

Jednou z kľúčových otázok pre realizáciu programu rozvoja je schopnosť obce Chrastince v priebehu jeho realizácie zaistiť zdroje potrebné na jeho financovanie. Tieto zdroje vznikajú vo viacerých sférach – v súkromnom sektore, verejnej správe, prostriedky Európskej únie. Dôležitým zdrojom budú vlastné prostriedky určené na spolufinancovanie projektov. V dôsledku absencie nevyhnutných podkladových údajov pre stanovenie finančného rámca, v ktorom by sa mal program rozvoja v strednodobom horizonte pohybovať, nie je možné stanoviť výšku prostriedkov potrebnú na realizáciu jednotlivých opatrení a aktivít. Táto časť sa bude konkretizovaná v závislosti od reálneho čerpania finančných príspevkov zo štrukturálnych fondov a možností obecného rozpočtu.

Použitá literatúra:

- Partnerská dohoda
- Pozičný dokument Európskej komisie k Partnerskej dohode a programom SR na roky 2014 - 2020
- Stratégia financovania Európskych štrukturálnych a investičných fondov pre programové obdobie 2014 - 2020
- Integrovaný regionálny operačný program „IROP“
- Zákon č. 539/2008 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja, v znení neskorších predpisov.
- Kolektív (1997): Kraje a okresy Slovenska, Q111, Bratislava
- Lukniš a kol. (1972): Slovensko – Príroda, Obzor, Bratislava
- Štatistický úrad SR (2013): Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2011
- VUC BBSK (2016): Program sociálneho a sociálneho rozvoja BBSK na roky 2015-2023, Banská Bystrica,
- VUC BBSK (2006): Územný plán Veľkého územného celku Banskobystrický kraj, Banská Bystrica, Ministerstvo životného prostredia SR (2001): Konceptcia územného rozvoja Slovenska 2001, Bratislava
- Peter Sule, Peter Sule ml. (2005): Encyklopédia miest a obcí Slovenska, PS-LINE, s.r.o. Lučenec
- Anton Hupka (2005): Literárno-vlastivedné rozhľady po Veľkokrtíšskom regióne, Spoločnosť A.H. Škultétyho Veľký Krtíš
- Jaroslava Michalová, Pavel Michal (1980): Geografia okresu Veľký Krtíš, Osveta Martin
- ARCH-EKO Banská Bystrica (1992): ÚPD VÚC okres Veľký Krtíš
- Archív a web stránka obce
- Archív spracovateľa
- Dostupné web stránky

Spracovateľ: Centrum prvého kontaktu pre podnikateľov Veľký Krtíš